

РЕЄСТРАЦІЙНА ФОРМА

№	Назва поля	Вміст поля
1.	Назва роботи	Магістерська робота
2.	УДК	658.153:631.11
3.	Автор (ПІБ)	Касян Аліна Василівна
4.	Дата захисту (рік, місяць, день)	11.12.2021 р.
5.	Факультет (ННІ)	Економічний
6.	Кафедра (шифр, назва)	11.07 Кафедра фінансів
7.	Спеціальність	Фінанси банківська справа та страхування
8.	Спеціалізація	
9.	Програма підготовки	Фінанси банківська справа та страхування
10.	Форма навчання	денна
11.	Магістерська програма	
12.	Тема випускної магістерської роботи	Управління ліквідністю аграрних підприємств
13.	Керівник (ПІБ, науковий ступінь, вчене звання)	Скрипник Галина Олексіївна, к.е.н., доцент
14.	Консультант	
15.	Ключові слова (до 10 слів)	Ліквідність, фінансовий стан підприємства, платоспроможність, управління грошовими потоками підприємств
16.	Анотація (до 300 символів)	В першому розділі розглядаються теоретичні підходи до визначення поняття «ліквідність», форми та види, чинники, що обумовлюють проведення управління ліквідністю аграрного підприємств. У другому розділі проведено оцінку ліквідності аграрного підприємства. В третьому розділі шляхи удосконалення систем управління ліквідністю аграрного підприємства

Керівник магістерської роботи

Скрипник Г.О.

(підпис)

(ПІБ)

НУБІП України

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

11.07 – МР.1739 «С» 2020.11.12. 014. ПЗ

КАСЯН АЛІНА ВАСИЛІВНА

2021 р.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ

І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Економічний факультет

НУБІП України

УДК: 658.153:631.11

ПОГОДЖЕННЯ

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО

Декан економічного факультету

ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри фінансів

НУБІП України

Діброва А.Д

Давиденко Н.М.

(підпис)

(підпис)

« » 2021 р.

« » 2021 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

НУБІП України

на тему «Управління ліквідністю аграрних підприємств»

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

(код і назва)

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування

НУБІП України

(назва)

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Гарант освітньої програми

д.е.н., професор

Худолій Л.М.

НУБІП України

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи к.е.н., доцент

Скрипник Г.О.

Виконала

Касян А.В.

НУБІП України

(підпис)

(ПІБ студента)

Київ – 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Економічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів
д. е. н., проф. Давиденко Н. М.
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (ІПБ)

« _____ » _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання магістерської кваліфікаційної роботи студентці
Касян Аліна Василівна
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

(код і назва)

Тема магістерської роботи «Управління ліквідністю аграрних підприємств»
Затверджена наказом ректора НУБІПУ України № 1739 «С» від 12.11.2020 р.
Термін подання завершеної роботи на кафедру 2021.11.10

(рр, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської роботи: статистична звітність, показники

капітальних інвестицій, фінансова звітність ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретико-методичні аспекти управління ліквідністю
2. Оцінка ліквідності аграрного підприємства
3. Шляхи удосконалення системи управління ліквідністю аграрного підприємства

Перелік графічного матеріалу (за потреби)

Дата видачі завдання « 25 » _____ 41 _____ 2020 р.

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи

(підпис)

Скрипник Г.О.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняла до
виконання _____ Касян А.В.
(підпис) (прізвище та ініціали студента)

РЕФЕРАТ

Магістерська кваліфікаційна робота на тему: «Управління ліквідністю аграрних підприємств» виконана на прикладі товариство з обмеженою відповідальністю «ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, і викладено на 82 сторінках комп'ютерного тексту, що містить 16 таблиць, 6 рисунків.

Метою роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень, розкритті науково-методичних основ та практичного інструментарію щодо управління ліквідністю аграрного підприємства.

Предметом дослідження сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів проблеми управління ліквідністю аграрних підприємств.

Об'єктом дослідження даної роботи є виробничо-фінансова діяльність та облікова робота ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат».

Методи дослідження є сутності ліквідності аграрного підприємства, а також визначення заходів щодо стратегічного та оперативного управління ним.

Робота складається з вступу, трьох розділів і висновків та пропозицій. В першому розділі розглядаються теоретичні підходи до визначення поняття «ліквідність», форми та види, чинники, що обумовлюють проведення управління ліквідністю аграрного підприємств. У другому розділі проведено оцінку ліквідності аграрного підприємства. В третьому розділі шляхи удосконалення систем управління ліквідністю аграрного підприємства.

Теоретичні і методологічні засади даної роботи засновані на діалектичному методі, системному підході у вивченні соціально-економічних процесів та явищ, напрацюваннях науковців в теорії та практиці ринкових відносин в аграрному секторі, рекомендаціях наукових і дослідницьких організацій, нормативно-правових документах, що стосуються розвитку аграрних формувань в умовах ринку.

Ключові слова: ЛІКВІДНІСТЬ, ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

ЗМІСТ

ВСТУП.....

6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЛІКВІДНОСТІ

ПІДПРИЄМСТВА..... 10

1.1. Суть та значення ліквідності підприємства..... 10

1.2. Механізм і фактори формування ліквідності та платоспроможності підприємства..... 19

1.3. Показники аналізу ліквідності підприємства..... 27

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА..... 34

2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства..... 34

2.2. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства..... 43

2.3. Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»..... 51

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 56

3.1. Планування та оптимізація грошових потоків підприємства..... 56

3.2. Виявлення резервів та обґрунтування щодо їх впровадження..... 67

3.3. Напрямки покращення ліквідності підприємства..... 73

ВИСНОВКИ..... 77

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 80

ДОДАТКИ..... 85

НУБІП УКРАЇНИ

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку економіки України, в умовах політичної кризи та політичної нестабільності важливою задачею для будь-якого підприємства постає адаптація до нових, складних і жорстких умов господарювання. Основним завданням управління підприємств є підвищення платоспроможності підприємства, а також відновлення та зміцнення рівня фінансової стійкості. При співпраці з підприємством практичного значення набуває його платоспроможність, вона дає йому можливість стабільно фінансувати власну діяльність, що відображається у забезпеченості фінансовими ресурсами та характеризує надійність фінансових відносин з іншими фізичними та юридичними особами.

Для покращення фінансового стану, підвищення ліквідності та платоспроможності, підприємству необхідно, враховуючи специфіку галузі та конкретні умови діяльності, розробити та здійснити комплекс заходів основним серед яких є, безумовно, досягнення прибутковості. Адже, можливості оптимізації оборотного капіталу, скорочення капітальних вкладень, збільшення відстрочки платежів та інші рано чи пізно вичерпаються. І лише стабільно зростаючий та достатньо високий рівень рентабельності надає підприємству реальні можливості по зміцненню свого фінансового становища та впевненого розвитку.

Фінансовий стан – це здатність (спроможність) підприємства фінансувати свою діяльність. Він характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, які необхідні для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю. Основні фактори, що визначають фінансовий стан, – це, по-перше, виконання фінансового плану і поповнення в міру потреби власного оборотного капіталу за рахунок прибутку і, по-друге, швидкість оборотності оборотних коштів. Сигнальними показниками, в яких проявляється фінансовий стан, є платоспроможність підприємства, тобто його здатність своєчасно задовольняти

платіжні вимоги постачальників сировини, матеріалів, техніки згідно з господарськими угодами, повертати банківські кредити, проводити оплату праці персоналу, вносити платежі в бюджет, та ліквідність підприємства, тобто можливість швидкого переведення активу у готівку без істотної втрати його вартості.

Теоретико-методологічним питанням аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства присвячено низку робіт таких вчених, як Будіщева І.О., Власової Н.О., Долгорукова Ю.О., Журавльової Ю.Ю., Кононенко О., Костирко Р.А., Кулішова В.В., Котляра М.Л., Літвіненка Т.М., Подольської В.О., Смірнкової П.В., Шеремета А.Д., Устінова В.М. та ін. Проблеми дослідження ліквідності та платоспроможності в умовах фінансової кризи залишаються для підприємств особливо важливими.

Мета роботи полягає в розкритті теоретичних аспектів аналізу ліквідності підприємства та розробці відповідних практичних рекомендацій щодо її зміцнення.

Для досягнення поставленої мети в роботі було вирішено такі **завдання**:

- розкрити економічну сутність та значення ліквідності підприємства;
- розглянути види ліквідності та фактори впливу;
- розглянути показники аналізу ліквідності підприємства;
- здійснити аналіз фінансово-економічного стану підприємства;
- здійснити оцінку ліквідності та платоспроможності підприємства;
- здійснити аналіз ефективності використання фінансових ресурсів підприємства;
- дослідити планування та оптимізацію грошових потоків підприємства;
- визначити резерви підприємства та обґрунтувати їх впровадження;
- запропонувати шляхи зміцнення ліквідності підприємства.

Об'єктом дослідження є оцінка ліквідності Приватного акціонерного товариства «Ніжинський жиркомбінат», Чернігівська обл., м. Ніжин.

Предметом дослідження є методичні підходи щодо аналізу ліквідності підприємства.

НУБІП України
Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження є наукові роботи вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів з питань аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства. Для досягнення поставленої мети використано системний аналіз як загальний метод дослідження: логічний

НУБІП України
та аналітичний при удосконаленні теоретичних положень щодо аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства; економіко-статистичний при оцінці ліквідності та платоспроможності підприємства.

НУБІП України
Результати досліджень дозволяють обґрунтувати шляхи зміцнення ліквідності Приватного акціонерного товариства «Ніжинський жиркомбінат» в умовах ринку на основі комплексної оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Суть та значення ліквідності підприємства

В існуючій вітчизняній економічній теорії та практиці відсутня однозначність у розумінні сутності, а отже, і системи оцінок таких категорій як «ліквідність підприємства» та «платоспроможність підприємства».

Перш за все, відзначимо, що поняття платоспроможності та ліквідності тісно взаємопов'язані, але не тотожні. Слід звернути увагу, що поняття «ліквідність» співвідноситься як з конкретними видами активів, так і з їх сукупністю в цілому («ліквідність балансу», «ліквідність інвестицій») та з підприємством як суб'єктом фінансових відносин.

«Під ліквідністю будь-якого активу розуміють здатність його трансформуватися у грошові засоби, а ступінь ліквідності визначається тривалістю тимчасового періоду, протягом якого ця трансформація може бути здійснена. Чим коротше період, тим вище ліквідність такого виду активів» [26, с. 216]. Сене категорії ліквідності активів визначається існуванням активу, що має особливу властивість – абсолютну ліквідність, тобто абсолютну міннову здатність. Такими активами є кошти.

Ліквідність можна характеризувати з двох боків. По-перше, це величина, зворотна у відношенні до часу, необхідного для швидкого продажу активу за певною ціною. По-друге, це сума, яку можна за нього отримати. Вони, безумовно, взаємопов'язані: для отримання високої ціни за товар (актив) потрібно більше часу; для прискорення процесу реалізації необхідно знизити ціну [10, с.143].

Що стосується понять «ліквідність балансу» та «ліквідність підприємства», то, на нашу думку, багато авторів не вбачають тут великої різниці. Ліквідність балансу характеризується, в цілому, станом активів та їх співвідношенням з поточними зобов'язаннями. Вона визначається деякими авторами як ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у гроші відповідає терміну погашення зобов'язань [8; 12].

В свою чергу, В.В. Ковальов, підкреслює, що основною ознакою ліквідності підприємства стає формальне перевищення (у вартісній оцінці) оборотних активів над короткостроковими пасивами. «Говорячи про ліквідність підприємства, мають на увазі наявність у нього оборотних коштів у розмірі теоретично достатньому для погашення короткострокових зобов'язань, хоч би і з порушенням термінів погашення, передбачених контрактами» [26, с. 217]. Як бачимо, основною відмінністю у визначеннях ліквідності балансу та ліквідності підприємства у даному випадку є врахування фактору часу.

Якщо у визначенні ліквідності балансу підкреслюється необхідність співвідношення різних видів зобов'язань за термінами їх погашення з відповідними групами активів за термінами їх перетворення на найбільш ліквідну форму (грошові засоби), то у визначенні ліквідності підприємства співвідносяться, в цілому, всі поточні активи та поточні зобов'язання. Проте ми вважаємо, що здатність підприємства

відповідати за поточними фінансовими зобов'язаннями визначається не тільки кількісною відповідністю статей активів та пасивів, але і їх тим часовим збігом.

Ліквідність підприємства, з одного боку, залежить від установлених вимог за платежами, з іншого – від можливості здійснити ці платежі. У вітчизняній літературі існує точка зору, за якої підприємство називають ліквідним тоді, коли воно у змозі виконати свої зобов'язання у відношенні до кредиторів, бюджету, страхових компаній, орендодавців, працівників, постачальників, причому ці зобов'язання мають бути виконані у встановлені терміни. Якщо здатність до оплати у цей момент більша, ніж зобов'язання за оплатою, таке підприємство визначають як ліквідне [13; 19].

Основними ознаками ліквідності балансу підприємства є: а) наявність поточних зобов'язань; б) наявність платіжних коштів у різних формах; в) визначення їх відповідності у кожен заданий момент часу. А ліквідність підприємства визначається не лише ліквідністю його балансу, але і його іміджем у діловому світі, його інвестиційною привабливістю.

У зв'язку з цим ми дотримуємося таких визначень ліквідності балансу та ліквідності підприємства. *Ліквідність балансу* – це можливість суб'єкта

господарювання обернути активи в готівку і погасити свої платіжні зобов'язання у кожний момент часу, а точніше – це ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у готівку відповідає строку погашення платіжних зобов'язань. *Ліквідність підприємства* – це його

здатність нести відповідальність різними видами активів, окремо або в цілому, за своїми платіжними зобов'язаннями у будь-який момент часу поточного і планового періодів згідно з укладеними договорами, при цьому вона може бути забезпечена як приростом активів, так і приростом пасивів.

Ліквідність підприємства значною мірою визначає його платоспроможність за умов наявності у складі поточних активів високоліквідних елементів. У той же час підприємство, маючи високий рівень товарних запасів, що не відповідають вимогам ринку, і дебіторську заборгованість неплатоспроможних клієнтів, може характеризуватися високими показниками ліквідності, але при цьому бути практично неплатоспроможним.

Аналогічно, наявність у підприємства коштів, достатніх для здійснення поточних платежів сьогодні, не гарантує його платоспроможність у перспективі, тобто його ліквідність.

Якщо стан ліквідності підприємства визначається рухом фінансових потоків, то його платоспроможність залежить від руху грошових потоків. Рух цих потоків відбувається паралельно, і вони знаходяться у постійній взаємозалежності. Максимізація суми коштів, що є у підприємства, не є самоціллю. Їх повинно бути достатньо для покриття поточних зобов'язань. При нормальному обороті грошові засоби постійно трансформуються в інші елементи активів і пасивів, які необхідні для функціонування підприємства.

Кошти можна розглядати як ресурс і як результат діяльності підприємства. Кошти є матеріальною формою фінансових ресурсів підприємства. Їх наявність на момент оцінки стану підприємства характеризує обсяг наявних фінансових ресурсів, які можуть інвестуватися у новий господарський цикл або інвестиційну діяльність, визначає стан поточної платоспроможності підприємства та ліквідність його активів [31, с. 193].

Платоспроможність формується під впливом усіх видів економічної діяльності підприємства, але кількісне віддзеркалення вона знаходить у русі грошових потоків.

Характерними рисами платоспроможності є наявність достатньої кількості коштів для виконання своїх зобов'язань і фінансування поточної діяльності. Тобто підприємство платоспроможне не лише, коли має можливості для виконання своїх зовнішніх зобов'язань, але й коли має можливості фінансування своєї поточної діяльності. На наш погляд, уточнення з приводу фінансування поточної діяльності недоцільно внаслідок того, що виконання поточних зобов'язань є не що інше, як фінансове забезпечення поточної діяльності.

В економічній літературі розрізняють такі види ліквідності: товарну, або товарно-економічну; позикову, або ліквідність за позиками; майбутню, або перспективну; очікувану. Такий поділ обумовлено, з одного боку, джерелом забезпечення ліквідності (активами або пасивами), а з другого – періодом оцінки ліквідності у часі (на поточну або звітну дату і на перспективу).

Під товарною (товарно-економічною) ліквідністю розуміють ліквідність підприємства, засновану на здатності товарів і благ, які є його виробничими потребами з різним ступенем інтенсивності, до обміну. Вона залежить від:

- технічних і естрахових якостей товарів;
- періоду часу, необхідного для пошуку покупця та кінцевої реалізації товару;
- комерційних витрат на проведення операцій з покупцем;
- кон'юнктури ринку.

Цей вид ліквідності забезпечується відповідною величиною та складом активів підприємства на дату оцінки.

Позикова ліквідність або ліквідність за позиками – це здатність підприємства отримати позику (залучити ліквідні засоби) під заставу наявних активів. Вона забезпечується приростом пасивів і може бути оцінена на даний момент.

Придбання ліквідності за рахунок отримання позики має переваги:

1) майно, що закладається, не відчужується, а використовується підприємством-власником та часто залишається у його розпорядженні;

2) знижується ризик втрат від продажу активів з низьким рівнем ліквідності, оскільки підприємство звільняється від необхідності швидкого здійснення цього процесу;

3) з'являється можливість отримати додатковий виграш після повернення позики та продажу товарів, наданих у заставу, у разі сприятливої кон'юнктури товарного та фінансового ринків.

Разом із перевагами такий вид забезпечення ліквідності може мати і негативні наслідки при несприятливих умовах надання позик. Крім того, розмір позики обмежується банківськими установами і, як правило, менше можливої суми, яка може бути отримана у результаті реалізації закладеного майна.

Оцінка ліквідності підприємства, виходячи тільки зі стану майна, ліквідності активів, а також їх здатності бути заставою, на даний момент часу є односторонньою. Вона прийнятна у випадку, коли підприємство ліквідується і далі не працюватиме. Якщо підприємство функціонує, слід враховувати можливі надходження та виплати.

У зв'язку з цим виділяють перспективну, або майбутню, ліквідність, яка забезпечується можливими надходженнями і виплатами, що випливають з рішень теперішніх та майбутніх періодів. Вона дає уявлення про узгодженість зобов'язань і платежів протягом усього планового періоду, причому обліку підлягають як усі платежі, зафіксовані в плані на даний момент, так і очікувані платежі, які повинні надійти, виходячи з рішень, прийнятих у поточному періоді. Цей вид ліквідності припускає безперервне динамічне функціонування підприємства протягом планового (майбутнього) періоду.

Очікувана ліквідність – це здатність підприємства одержувати позики під заставу майбутніх надходжень (прибутку, нетто-надходжень тощо). Банк у цьому випадку надає підприємству кредит без забезпечення товарами і благами, тобто на довірі.

Якщо два перші види ліквідності можуть бути оцінені на підставі балансу і інших форм фінансової звітності, то два останні – на підставі фінансового плану та прогностичних оцінок.

Наведені види ліквідності можна згрупувати, на нашу думку, таким чином (рис. 1.1)

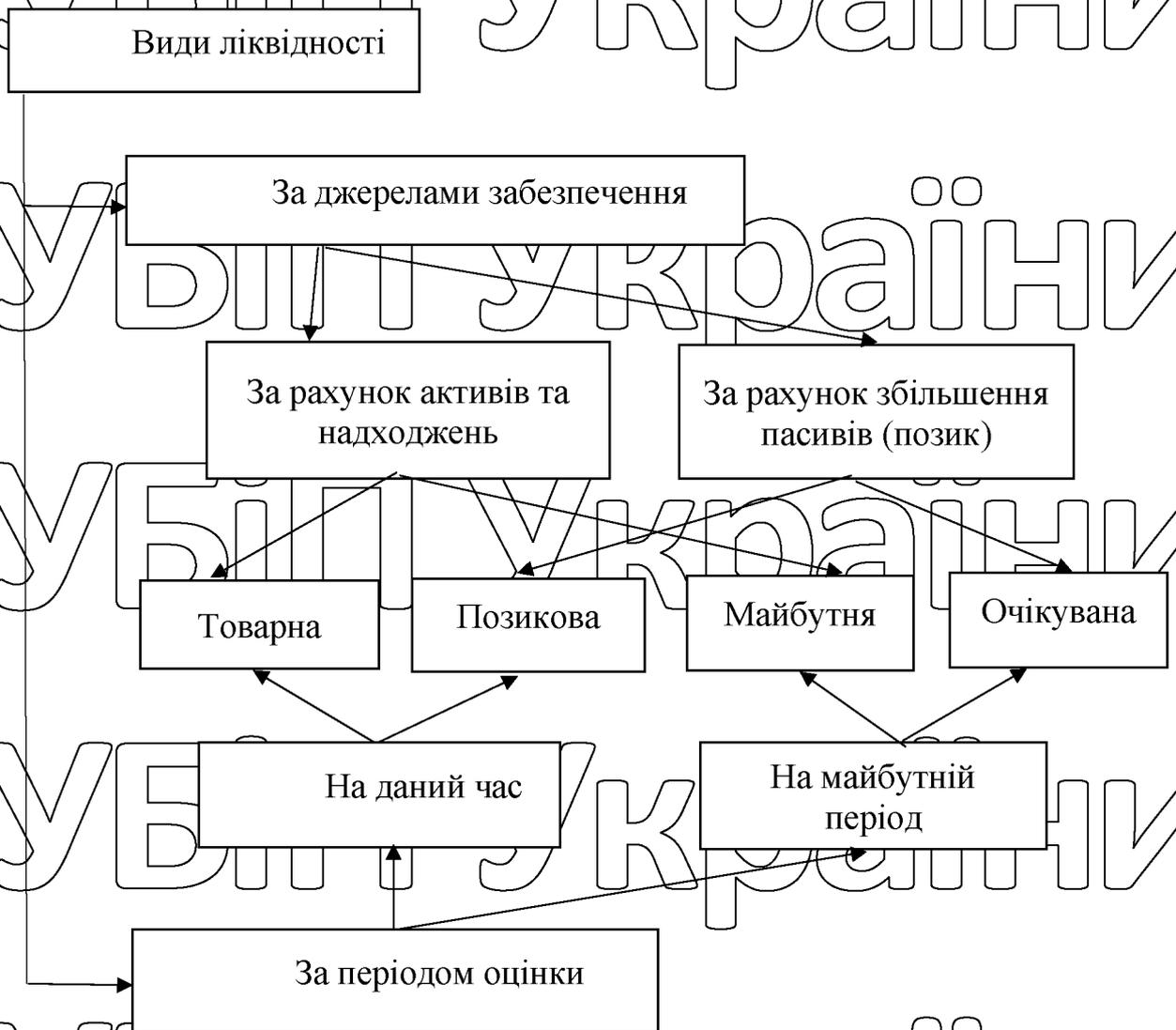

Рис. 1.1. Види ліквідності підприємства залежно від джерел забезпечення та періоду оцінки [13, с.98]

Окрім розглянутого підходу до групування видів ліквідності, в економічній та фінансовій літературі часто зустрічається її розмежування залежно від обсягу активів, що включаються в оцінку. Таке розмежування належить, на нашу думку, тільки до товарної форми ліквідності та містить такі її підвиди, як: загальна чи по-точна, проміжна і абсолютна чи швидка. При цьому

загальна ліквідність забезпечується співвідношенням усіх груп поточних активів і короткострокових пасивів, проміжна – співвідношенням високоліквідних активів і дебіторської заборгованості з тими ж короткостроковими пасивами, абсолютна показує частку покриття короткострокових пасивів високоліквідними активами.

Платоспроможність підприємства також може розглядатися з різних точок зору. Цікавою для нас є думка Д.О. Лігоненко, яка поділяє характеристики платоспроможності підприємства таким чином [30, с.28, 29]:

1. Залежно від характеру та інформаційної бази дослідження на статичну і динамічну.

Статична платоспроможність досліджується у певному періоді часу і характеризує здатність підприємства виконувати планові платежі та термінові зобов'язання за рахунок реальних залишків грошових активів (резервів).

Динамічна платоспроможність оцінюється за допомогою аналізу грошового обороту підприємства, тобто визначення та порівняння розмірів вхідного (надходження коштів) і вихідного (витрачання коштів) грошових потоків підприємства протягом заданого періоду часу.

Останню характеристику, на наш погляд, можна продовжити та доповнити у зв'язку з розподілом грошового обороту за видами діяльності підприємства на операційну, фінансову та інвестиційну, що дозволяє оцінити ступінь участі кожного виду діяльності у формуванні грошових потоків.

2. Залежно від періоду оцінки на фактичну та перспективну.

Фактична платоспроможність характеризує платіжні можливості підприємства на дату або протягом періоду оцінки. Перспективна платоспроможність визначає потенційні можливості виконання платіжних зобов'язань і витрат, враховує потенційні надходження та необхідні грошові витрати протягом майбутнього періоду.

3. Залежно від видів платіжних засобів – на грошову, розрахункову та майно-ву.

Грошова передбачає виконання зобов'язань тільки за рахунок наявних коштів. Розрахункова – за рахунок наявних коштів (можливих (реальних) джерел їх зростання (засобів у розрахунках). Майнова (потенційна) – за рахунок усіх видів оборотних активів підприємства (у разі їх умовного продажу).

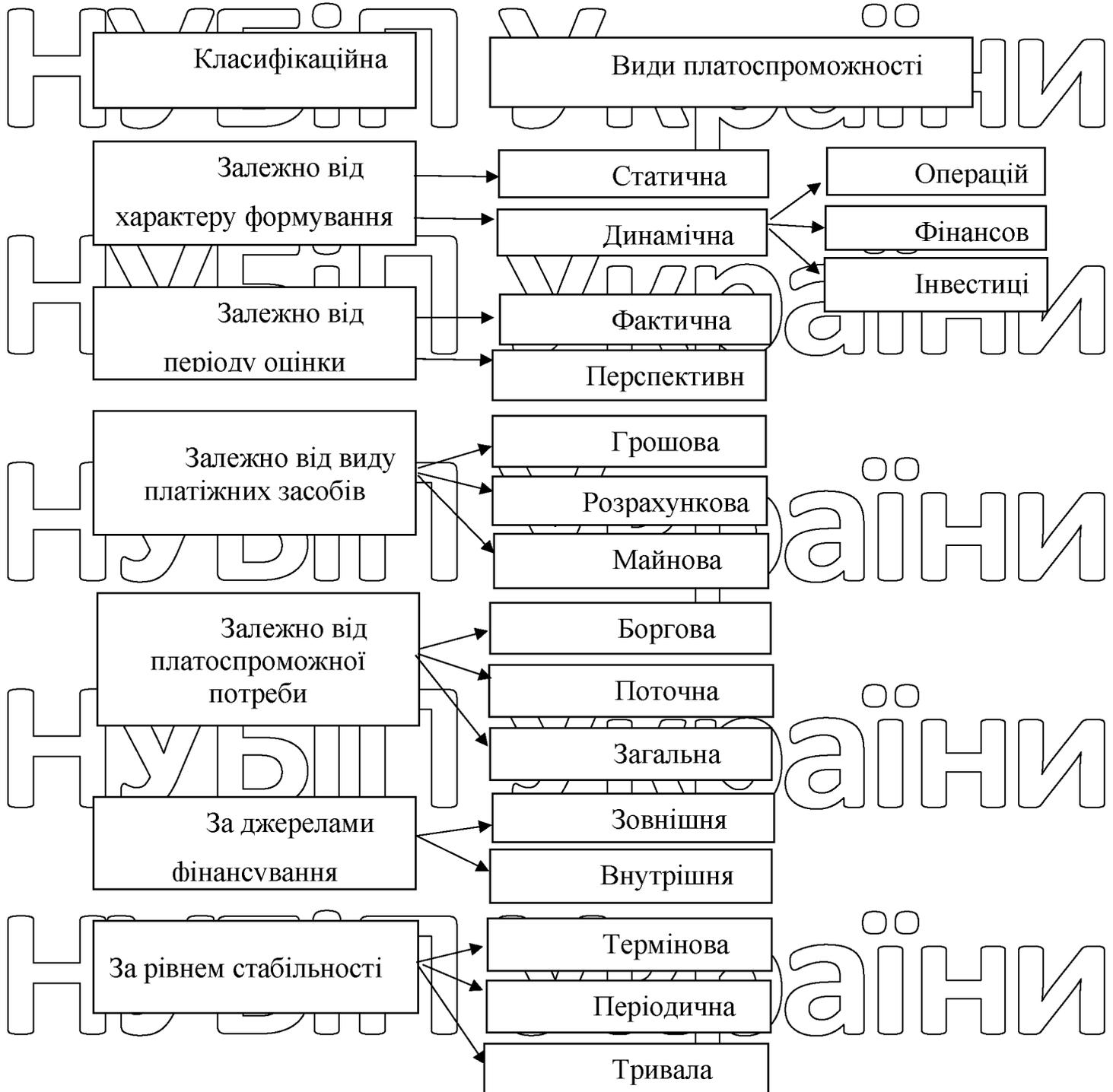

Рис. 1.2. Класифікація платоспроможності підприємства за різними характеристиками

На рис.1.2) наведено результати класифікації основних характеристик платоспроможності підприємства [13,с. 105].

4. Залежно від підходу до визначення необхідного обсягу витрачання коштів (платоспроможних потреб) на боргову (бухгалтерську), поточну й загальну.

Боргова (бухгалтерська) платоспроможність визначається можливостями виникнення зовнішніх (термінових) зобов'язань. Поточна платоспроможність визначається можливостями фінансування поточної діяльності. Загальна платоспроможність визначається ступенем покриття зовнішніх термінових зобов'язань і планових витрат.

Цю класифікацію слід доповнити характеристикою платоспроможності за джерелами фінансування [34, с.56], поділяючи її на ту, що формується за рахунок внутрішніх чи зовнішніх джерел. При цьому внутрішня платоспроможність формується за рахунок зворотного притоку платіжних засобів і за рахунок самофінансування (надлишку коштів і накопичення прибутку). Зовнішня платоспроможність забезпечується за рахунок приросту власного капіталу (акцій, додаткових пайових вкладень тощо) та кредитування (довгострокового і короткострокового).

Багато авторів, розглядаючи категорію неплатоспроможності, відзначають, що вона може бути випадковою, тимчасовою і тривалою, хронічною [4, с. 219]. Ми вважаємо, що така характеристика належить і до платоспроможності, тобто вона може бути терміною, періодичною та тривалою.

Отже, що найбільш точно відображає сутність досліджуваного поняття таке визначення: платоспроможність підприємства – це його здатність у повному обсязі й у визначений термін розрахуватися за своїми зобов'язаннями за допомогою грошових ресурсів та інших активів і спроможність здійснювати безперервну фінансово-господарську діяльність.

1.2. Механізм і фактори формування ліквідності та платоспроможності підприємства

Без розуміння основних закономірностей і причинно-наслідкових зв'язків у економіці підприємства неможливі як оцінка його стану, так і обґрунтування ефективних управлінських рішень щодо його розвитку. І навпаки, чітке знання цих взаємозв'язків дозволяє проводити якісну оцінку та будувати ефективне управління на підставі невеликої кількості показників.

У буквальному розумінні фактор (лат. *factor* – що робить, виробляє) означає причину, силу, що рухає, будь-який процес або явище, та визначає його характер чи окремі риси [43, с. 139]. Фактор – момент, суттєва обставина у будь-якому процесі, явищі.

Зв'язок економічних явищ – сумісна зміна двох чи більше явищ. Серед багатьох форм закономірних зв'язків явищ важливу роль відіграє причинний, сутність якого полягає у породженні одного явища іншим. Такі зв'язки називаються детермінованими, або причинно-наслідковими [26, с. 108].

Під причиною (лат. *causa*) розуміють явище, дія якого викликає, визначає, змінює, наводить або спричиняє за собою ін. явище; останнє називають наслідком. Наведений причиною наслідок залежить від умов. Одна і та ж причина за різних умов викликає неоднакові наслідки. Відмінність між умовою та причиною відносна. Кожна умова у певному відношенні є причиною, а кожна причина у відповідному відношенні є наслідком.

Причинно-наслідкові зв'язки за характером зв'язку можуть бути статичні і динамічні; за кількістю та зв'язком дій – прості і складні, однофакторні та багатфакторні, системні та позасистемні. Вони також розподіляються на зовнішні та внутрішні, головні та неголовні, об'єктивні та суб'єктивні, загальні, особливі, одиничні та ін. [44, с.231].

Розуміння причинно-наслідкових зв'язків в економічних системах покладено в основу розробки концепції економічного механізму, сутність якого базується на зумовленості окремих явищ, коли внаслідок виникнення якоїсь

вихідної дії відбувається ряд інших. Вони йдуть одна за одною у певній послідовності та обумовлюють очевидні результати [44].

Економічний механізм визначається або природою первинного явища, або результатом серії явищ, або їх остаточними наслідками. Елементами механізму є одночасно і початкове, і кінцеве явище, а також процеси, які здійснюються між ними. Вивчити механізм як послідовність явищ можна шляхом спостереження за їх рухом. Кількісні оцінки при цьому, як правило, відсутні [30, с.19].

Функціонування підприємства в умовах розподілу праці є безперервним процесом обороту: операціям із закупівлі, виробництва і збуту протистояють грошові потоки, що обслуговують придбання та реалізацію вироблених благ. Господарська діяльність може бути представлена, з одного боку, у вигляді реального руху матеріальних і нематеріальних цінностей, а з іншого – у грошовому виразі.

Розглянемо детальніше механізм формування цих потоків. На першому етапі господарської діяльності будь-якого підприємства здійснюється залучення платіжних засобів, джерелом яких можуть бути ринки капіталів та грошових засобів. Ці ліквідні засоби відображаються як збільшення майна підприємства у вигляді коштів і як збільшення капіталу. Надходження платіжних засобів, отриманий за рахунок зовнішніх джерел, не впливає на результати діяльності підприємства.

На другому етапі платіжні засоби використовуються (інвестуються) у закупівлі необхідних виробничих ресурсів. Отримані ззовні платіжні засоби витрачаються на устаткування, сировину, товари та послуги. При цьому відбувається перегрупування у структурі майна: відтікання грошових засобів (номінальних благ) протистоїть надходженню матеріальних, нематеріальних (реальних) цінностей. Витрати, що виникають при використанні фінансових коштів для придбання виробничих ресурсів, впливають на результати діяльності підприємства і відображаються у зміні структури майна.

На третьому етапі придбані виробничі ресурси використовуються для виготовлення продукції чи надання послуг. Продукція призначається переважно

НУБІП УКРАЇНИ

для збуту. Процес перетворення опосередковується рухом реальних цінностей і здійснюється незалежно від ринкового механізму. Спожиті виробничі ресурси зараховуються на собівартість товарів, що виробляються (або витрати обертання) відповідно до номенклатури. Оцінені у грошовому вираженні, вони є витратами підприємства. У процесі перетворення ресурсів відбувається приріст вартості, що обумовлює нову оцінку випуску товарів чи надання послуг у формі очікуваної виручки або надходжень. Відмінність та взаємозв'язок показників витрати і виручка знаходять віддзеркалення у русі грошових потоків усередині підприємства.

НУБІП УКРАЇНИ

На четвертому етапі відбувається вивільнення платіжних засобів за рахунок реалізації вироблених благ на ринках збуту. У результаті відтікання готових (реальних) продуктів забезпечується надходження ліквідних засобів у формі виручки від реалізації, валового доходу. Ці засоби спочатку спрямовуються на покриття (витрат) спожитих матеріальних благ (зворотне надходження). Частина, що залишилася, є чистим доходом, який може бути внутрішнім джерелом приросту власного капіталу підприємства.

НУБІП УКРАЇНИ

На п'ятому етапі, якщо уявити, що діяльність підприємства вичерпується одним циклом, інвесторам повинні бути перераховані отримані у результаті обороту грошові надходження, включаючи первинне фінансування на грошовому ринку або ринку довгострокового кредиту. Відтікання фінансових коштів на користь кредиторів (погашення боргів) і власників капіталу (розподіл дивідендів) відображаються як зменшення вартості майна і капіталу підприємства.

НУБІП УКРАЇНИ

Таким чином, хід господарського процесу підприємства характеризується у взаєминах із зовнішнім середовищем двома актами обміну грошових засобів на реальні блага та навпаки обумовлює відповідний ізольований і зустрічний рух грошових (номінальних) і матеріальних (реальних) потоків. Крім того, усередині підприємства відбувається процес трансформації, перетворення вартості, що знаходить віддзеркалення у результатах його господарської діяльності.

НУБІП УКРАЇНИ

Відповідно до стандартів бухгалтерського обліку і введення нових форм фінансової звітності потоки грошових (ліквідних) засобів підприємства структуруються залежно від видів діяльності підприємства – операційної, інвестиційної та фінансової (табл. 1.1).

Таблиця 1.1
Структуризація потоків грошових засобів підприємства

Вид діяльності	Загальна ознака	Вхідні потоки	Вихідні потоки
Операційна діяльність	Всі види діяльності, які не є інвестиційними та фінансовими.	Кошти від реалізації готової продукції, товарів і послуг. Надходження від надання прав використання активів підприємства (оренда, ліцензії тощо) Інші операційні доходи.	Податкові платежі. Платежі постачальникам із закупівель. Платежі працівникам та іншим власникам ресурсів і постачальникам послуг Інші операційні витрати.
Інвестиційна діяльність	Це операції, пов'язані з придбанням і реалізацією необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових засобів.	Надходження коштів від продажу необоротних активів. Надходження коштів від фінансових інвестицій (дивіденди, відсотки).	Платежі, пов'язані з придбанням основних засобів і нематеріальних активів. Фінансові інвестиції у інші підприємства. Надання кредитів іншим підприємствам.
Фінансова діяльність	Це діяльність, що призводить до змін розміру та складу власного і позикового капіталу підприємства	Надходження коштів від випуску акцій Отримання довгострокових, середньострокових і короткострокових кредитів	Викуп акцій у власників підприємства і виплата дивідендів Погашення кредитів і виплата відсотків

Відповідно до запропонованої цим автором класифікації всю різноманітність факторів, що впливають на стан ліквідності та платоспроможності підприємства, можна згрупувати за такими ознаками:

1. Залежно від місця виникнення їх можна розподілити на внутрішні та зовнішні. Внутрішні визначаються станом самого підприємства, залежать від його діяльності і тих рішень, які приймає його керівництво. Зовнішні обумовлені станом зовнішнього середовища.

2. Залежно від наслідків прояву окремих факторів виділяють загальні, специфічні, індивідуальні. Загальні фактори впливають на умови функціонування усіх підприємницьких структур в цілому. Специфічні фактори визначають стан та перспективи діяльності підприємств конкретних галузей і

сфер діяльності, наприклад підприємств торгівлі. Індивідуальні фактори безпосередньо впливають на процеси, що відбуваються на конкретному підприємстві.

3. Залежно від ступеня впливу в межах кожної групи слід виділяти основні та другорядні фактори.

4. Залежно від ступеня взаємообумовленості групи факторів розподіляють на незалежні та залежні. Незалежні визначаються відповідними подіями і тенденціями, а залежні є результатом дії проміжних причинно-наслідкових зв'язків.

5. Залежно від часу дії фактори бувають постійні і тимчасові. Фактори, що постійно діють, впливають на стан підприємства та умови його функціонування впродовж усього його життєвого циклу або даного періоду. Тимчасові фактори періодично або випадково включаються до сфери діяльності підприємства.

6. Залежно від підходів до визначення виділяють потенційні та фактичні фактори. Потенційні – визначаються сутністю явищ і процесів та обумовлюють ймовірність, можливість виникнення тих чи інших наслідків. Фактичні – є результатом дослідження стану проблеми на конкретному підприємстві.

Розглянуті напрями класифікації факторів, що впливають на стан ліквідності та платоспроможності підприємства, на нашу думку, слід доповнити та уточнити.

7. Багато авторів об'єднують розподіл факторів впливу на зовнішні та внутрішні з їх розподілом на об'єктивні та суб'єктивні, відносячи до об'єктивних зовнішні фактори, а до суб'єктивних внутрішні. На наш погляд, це спотворює причинно-наслідкові зв'язки. Якщо перше угруповання співвідносить фактори з місцем їх виникнення, то поділ факторів на об'єктивні та суб'єктивні визначає їх внутрішній зміст і можливості впливу в процесі управління діяльністю

підприємства. Об'єктивні фактори – це процеси і явища, які внутрішньо властиві економічному механізму функціонування підприємства як у зовнішньому середовищі, так і усередині підприємства. Суб'єктивні фактори – це фактори, які формуються в процесі управління підприємством як зовнішніми, так і внутрішніми суб'єктами.

8. Залежність ліквідності та платоспроможності підприємства від руху грошових та матеріальних потоків визначає необхідність виділення груп факторів залежно від джерел їх формування за видами діяльності на фактори, які визначаються операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю.

9. Ліквідність та платоспроможність підприємства визначаються співвідношенням поточних активів і короткострокових пасивів підприємства та їх складом. У зв'язку з цим важливою ознакою угруповання факторів є їх ділення на дві групи: фактори, які визначають розмір та склад поточних активів, і фактори, які визначають розмір та склад короткострокових пасивів.

10. Для управління ліквідністю та платоспроможністю важливо також згрупувати фактори залежно від напрямку їх впливу на позитивні та негативні. Позитивні фактори впливають позитивно і сприяють підвищенню рівня ліквідності та платоспроможності підприємства, а негативні – відповідно впливають негативно.

11. Різноманітність факторів, їх неоднорідність викликає необхідність їх розподілу на прості та складні. Прості фактори представлені однорідними явищами, а складні формуються під впливом багатьох процесів в економічному житті підприємства.

Наведена систематизація ознак класифікації факторів, що впливають на стан ліквідності та платоспроможності підприємства, не вичерпує всієї їх різноманітності. Розглянуті угруповання, на нашу думку, є найбільш важливими для оцінки і управління ліквідністю та платоспроможністю. Групуючи і розділяючи окремі фактори, слід пам'ятати, що ліквідність та платоспроможність як складні фінансові характеристики підприємства, формуються водночас під впливом цілого комплексу економічних процесів і явищ. Фактори діють не

ізолювано, а системно. При цьому в окремі періоди сила дії тих чи інших факторів змінюється, дію одних факторів підсилює або знижує вплив інших, істотно змінюється ступінь впливу різних факторів залежно від стадії життєвого циклу підприємства.

Не зупиняючись детально на характеристиці усіх перерахованих груп факторів, розглянемо лише механізм впливу на ліквідність та платоспроможність підприємства найбільш істотних з них. Дослідження факторів формування ліквідності та платоспроможності дієве у тому випадку, якщо цими факторами можливо керувати.

Виходячи з положення, що ліквідність та платоспроможність підприємства визначаються співвідношенням поточних активів (або їх елементів) і поточних (короткострокових) зобов'язань та їх складом, які є віддзеркаленням руху реальних грошових потоків, доцільно, перш за все, розібратися, під впливом яких факторів формуються ці параметри торговельного підприємства.

Заздалегідь розглянемо детальніше характеристику та склад оборотних активів і поточних зобов'язань підприємства.

Так, І. А. Бланк визначає активи як економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою отримання прибутку [7, с.259]. В. В. Ковальов доповнює це визначення тим, що ці ресурси фірми, виражені в грошовому вимірі, склалися в результаті подій минулих періодів, належать їй на правах власності або контролюються нею і мають принести дохід [26, с.527]. У нових стандартах фінансової звітності України підкреслюються усі перераховані вище характеристики активів підприємства – це ресурси, що склалися у результаті минулих подій, контрольовані підприємством, з метою отримання економічних вигод у майбутньому.

Поточні або оборотні активи як частина активів підприємства представлена майном підприємства, яке обслуговує поточну виробничо-комерційну діяльність, споживається в ході виробничо-комерційного циклу протягом року і повністю переносить свою вартість на вартість продукції,

товарів, послуг. У нових стандартах оборотні активи трактуються як грошові кошти або їх еквіваленти, необмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання впродовж операційного циклу або протягом 12 місяців від дати складання балансу. Оборотні активи на відміну від необоротних більш динамічні. Вони неоднорідні за своїм складом, що необхідно враховувати у процесі оцінки й управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. Оборотні активи знаходять відзеркалення у другому розділі активу балансу підприємства. До їх складу включають:

- запаси: виробничі, готової продукції, товарів, незавершене виробництво;
- векселі, що отримані;
- дебіторську заборгованість за товари, роботи та послуги, включаючи резерви сумнівних платежів;
- дебіторську заборгованість за розрахунками з бюджетом, за виданими авансами, за нарахованими доходами, за внутрішніми розрахунками;
- іншу поточну дебіторську заборгованість;
- поточні фінансові інвестиції;
- грошові засоби та їх еквіваленти: у національній або іноземній валюті;
- інші оборотні активи.

Як вже наголошувалося раніше, оборотні активи підприємства розрізняються за ступенем їх ліквідності.

Пасив балансу відображає відносини, що виникають у процесі залучення засобів, і, в певному значенні, він представляє зобов'язання підприємства перед власниками, бюджетом, персоналом і кредиторами. Крім того, пасив балансу відображає джерела формування майна підприємства. У новій формі балансу серед джерел засобів виділяють довгострокові і поточні зобов'язання.

Під зобов'язаннями розуміють заборгованість підприємства, яка виникає внаслідок минулих подій і, погашення якої очікується у майбутньому, що призведе до зменшення ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди. Залежно від термінів надання розрізняють довгострокові і поточні зобов'язання. Поточні зобов'язання включають:

НУВІП УКРАЇНИ

- короткострокові кредити банків;
- поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями;
- векселі, що видані;

- кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги;

НУВІП УКРАЇНИ

- поточні зобов'язання за розрахунками: за отриманими авансами, з бюджетом, з позабюджетними фондами, зі страхування, з оплати праці, з учасниками, за внутрішніми розрахунками;

- інші поточні зобов'язання.

Формування ліквідності та платоспроможності як співвідношення оборотних активів (ОА) і поточних зобов'язань (ПЗ) може здійснюватися з різних позицій. В економічній літературі існує декілька підходів, які базуються на принципах фінансування поточної господарської діяльності.

1.3. Показники аналізу ліквідності підприємства

Однією з ключових ознак фінансової стійкості підприємства є його ліквідність.

Під терміном «ліквідність» прийнято розуміти здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання перед усіма контрагентами і державою шляхом перетворення активів у кошти.

Ліквідність балансу – це ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких на грошові кошти відповідає строку погашення платіжних зобов'язань.

Ліквідність підприємства – це більш загальне поняття, ніж ліквідність балансу. Якщо ліквідність балансу характеризує якість управління активами, тобто можливість надходження грошових коштів лише за рахунок реалізації активів, то ліквідність підприємства залежить від іміджу даного підприємства, його інвестиційної привабливості, що дає змогу підприємству залучати

додаткові кошти.

Ліквідність підприємства – це його спроможність перетворювати свої активи на гроші для покриття всіх необхідних платежів.

Найліквіднішою є готівка, наступним за рівнем ліквідності активом є короткострокові інвестиції (цінні папери), оскільки у разі необхідності їх швидко можна реалізувати.

Дебіторська заборгованість – теж ліквідний актив, оскільки передбачається, що дебітори оплатять рахунок у найближчому майбутньому.

Найменш ліквідним поточним активом є запаси, бо для перетворення їх на гроші спочатку треба їх продати. Отже, під ліквідністю будь-якого активу слід розуміти можливість перетворення його на гроші, а рівень ліквідності визначається тривалістю періоду, протягом якого відбувається це перетворення.

Що коротшим є цей період, то вищою буде ліквідність даного виду активів.

Короткострокові зобов'язання – це борги, строк погашення яких не перевищує одного року. Коли настає строк платежу, у підприємства має бути достатньо грошей для сплати. Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні коштів з активу, згрупованих за рівнем їхньої ліквідності, із зобов'язаннями за пасивом, об'єднаними за строками їх погашення і в порядку зростання цих строків.

Основна ознака ліквідності – формальне перевищення (у вартісній оцінці) оборотних активів над короткостроковими пасивами. Чим більшим є таке перевищення, тим сприятливішим є фінансовий стан підприємства з позиції ліквідності.

Наслідками низького рівня ліквідності є нездатність підприємства сплатити свої поточні борги і зобов'язання, що веде, в свою чергу до обов'язкового продажу довгострокових вкладень та активів і, в найгіршому випадку, – до зниження дохідності, до неплатежів і банкрутства.

За ступенем ліквідності всі активи підприємства поділяються на такі групи:

I група (A1) – високоліквідні активи (грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції);

II група (A2) – активи, що швидко реалізуються (дебіторська заборгованість (крім безнадійної та довготермінової));

III група (A3) – активи, що повільно реалізуються (запаси);

IV група (A4) – активи, що важко реалізуються (необоротні активи).

Своєю чергою, весь капітал підприємства поділяється на групи, які диференціюються за термінами виконання підприємством своїх фінансових зобов'язань:

I група (П1) – термінові зобов'язання (поточні забезпечення за винятком короткострокових кредитів банків);

II група (П2) – короткострокові пасиви (короткострокові кредити банків);

III група (П3) – довгострокові пасиви (довгострокові забезпечення);

IV група (П4) – сталі пасиви (власний капітал, зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття).

Баланс підприємства вважається ліквідним, якщо виконуються такі вимоги:

$$A1 > P1; A2 > P2; A3 > P3; A4 < P4 \quad (1.1)$$

Основні фактори підвищення ліквідності підприємства:

- максимальне обмеження вкладень капіталу у важко ліквідні і недопущення вкладень у неліквідні активи;

- наявність «чистих» активів у розмірі, достатньому для покриття фінансових зобов'язань, строки сплати за якими настали або настають у найближчий час.

Для характеристики фінансової стійкості підприємства важливо визначити його готовність постійно (щоденно) виконувати свої фінансові зобов'язання з платежів, строк сплати яких настав. Міра такої готовності називається платоспроможністю. Платоспроможність передбачає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за заборгованістю, яка потребує негайного погашення.

Показники платоспроможності мають дещо інше значення, ніж показники ліквідності.

Ліквідність характеризує підприємство з точки зору можливості розраховуватися за своїми зобов'язаннями за певний час за допомогою перетворення своїх активів на гроші.

Платоспроможність – це здатність підприємства розраховуватись з кредиторами негайно, в день настання строку платежів, тобто йдеться про постійну наявність платіжних засобів або активів, які можуть бути негайно перетворені на гроші.

Ліквідність менш динамічна порівняно з платоспроможністю. Це обумовлено тим, що на підприємстві в міру стабілізації його виробничої діяльності складається певна структура активів та джерел коштів, унаслідок чого коефіцієнти ліквідності залишаються незмінними протягом певного часу або незначно змінюються.

У деяких працях вітчизняних економістів поняття «ліквідності» та «платоспроможності» ототожнюються. Але слід звернути увагу на суттєву різницю між даними поняттями. Під ліквідністю будь-якого активу розуміють

його здатність трансформуватися в грошові кошти, а ступінь ліквідності визначається тривалістю періоду часу, протягом якого ця трансформація може

бути здійснена. Чим коротший період, тим вища ліквідність даного виду активу.

Тобто, ліквідність підприємства характеризує механізм перетворення фінансових або матеріальних активів у грошові кошти, з метою своєчасного

виконання зобов'язань. Платоспроможність означає наявність у підприємства

грошових коштів та їхніх еквівалентів, достатніх для розрахунків по кредиторській заборгованості, що потребує негайного погашення. Тобто

основними ознаками платоспроможності є: наявність в достатньому обсязі

коштів на поточних рахунках; відсутність простроченої кредиторської заборгованості

Натомість, фінансовий стан підприємства з погляду платоспроможності характеризується різкими змінами і залежить від забезпеченості фінансовими

ресурсами, виконання плану реалізації продукції, своєчасного надходження

платежів від контрагентів тощо.

Поняття ліквідності та платоспроможності дуже близькі, але перше є більш містким. Від ступеня ліквідності залежить платоспроможність.

Основні коефіцієнти для оцінки ліквідності:

НУВІП України

- коефіцієнт поточної ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Коефіцієнт поточної ліквідності визначається за формулою:

$$K_{пл} = \frac{OA}{ПЗ} \quad (1.2)$$

де $K_{пл}$ – коефіцієнт поточної ліквідності, OA – оборотні активи, $ПЗ$ – поточні забезпечення.

Даний коефіцієнт показує, скільки гривень поточних активів припадає на 1 гривню поточних забезпечень підприємства. Нормативне значення коефіцієнта $K_{пл} > 1$. Якщо значення $K_{пл}$ відповідає нормативному, підприємство може своєчасно погасити свої зобов'язання, а якщо $K_{пл} < 1$, підприємство має неліквідний баланс.

Якщо вказаний показник досить високий, це може бути пов'язано з надлишковими запасами, надплановою завантаженістю готової продукцією на складах, невиправданим зростанням дебіторської заборгованості.

У такому разі розраховують коефіцієнт швидкої ліквідності:

$$K_{шл} = \frac{\Gamma + ДЗ}{ПЗ} \quad (1.3)$$

де $K_{шл}$ – коефіцієнт швидкої ліквідності, Γ – гроші та їх еквіваленти, $ДЗ$ – дебіторська заборгованість.

Цей коефіцієнт показує, яка частина короткострокових зобов'язань підприємства може бути погашена найближчим часом за рахунок наявних коштів та можливих надходжень. Середнє значення коефіцієнта $K = 0,5 - 0,6$.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховується за формулою:

$$K_{ал} = \frac{\Gamma}{ПЗ} \quad (1.4)$$

де, $K_{ал}$ – коефіцієнт абсолютної ліквідності, Γ – гроші та їх еквіваленти, $ПЗ$ – поточні забезпечення.

Даний коефіцієнт показує, яка частина короткострокових зобов'язань може бути при необхідності погашена негайно. Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності $K > 0,2$ достатнє, щоб підприємство своєчасно розраховувалося за своїми

боргами з кредиторами. Зменшення цього коефіцієнта відображає зовнішню причину неплатоспроможності підприємства.

Якщо коефіцієнт абсолютної ліквідності $K < 0,2$, а коефіцієнт поточної ліквідності $K < 0,5$, підприємство вважається банкрутом і може підлягати ліквідації з продажем майна.

Платоспроможність характеризується достатньою кількістю оборотних активів підприємства для погашення своїх зобов'язань протягом року.

Підприємство вважається платоспроможним, якщо його загальні активи перевищують поточні. Нездатність підприємства задовольнити вимоги кредиторів з оплати товарів, сплати платежів у бюджет, позабюджетні фонди тощо у зв'язку з перевищенням зобов'язань над вартістю майна та інших активів характеризує його неплатоспроможність, або неспроможність.

Підприємство визнається неплатоспроможним у разі виявлення незадовільної структури балансу. Незадовільна структура балансу – це такий стан майна і зобов'язань боржника, коли за його майно не може бути забезпечене виконання зобов'язань перед кредиторами через недостатній рівень ліквідності майна.

Платоспроможність може бути поточною та довгостроковою. Поточна платоспроможність – це здібність до швидкого погашення своїх короткострокових зобов'язань, але для цього необхідно грошові засоби, які підприємство може отримати в результаті обертання в гроші деякі найбільш ліквідні засоби, або для цього необхідно мати достатній запас грошей у банку або у касі.

Для оцінки поточної платоспроможності на підприємстві розраховують:

- 1) коефіцієнт поточної ліквідності, який має бути не нижчий за 1,5;
- 2) коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними

коштами (K_3), який має бути не нижчий за 0,5:

$$K_3 = \text{ВОК} / \text{ОА} \quad (1.5)$$

де, ВОК – власний оборотний капітал,

ОА – оборотні активи підприємства.

Довгострокова платоспроможність – це здатність підприємства розраховуватися за своїми довгостроковими зобов'язаннями.

Для оцінки довготермінової платоспроможності розраховують коефіцієнт фінансового лівериджу (Кфл):

$$K_{фл} = \frac{ДЗ}{ВК}, \quad (1.6)$$

де, ДЗ – довготермінові забезпечення,
ВК – власний капітал підприємства.

Фінансовий ліверидж – потенційна можливість впливати на прибуток підприємства та доходність власного капіталу шляхом використання підприємством позичених коштів.

Цей коефіцієнт характеризує можливість погашення довготермінових позик і здатність підприємства функціонувати тривалий час. Значне зростання величини позикового капіталу є ризиковим для підприємства. Чим вищий рівень даного коефіцієнта, тим нижчий рівень довготермінової платоспроможності.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Фінансово-економічна характеристика ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»

ВАТ «Ніжинський жиркомбінат» утворилося в 1995 році шляхом перетворення орендного підприємства «Ніжинський комбінат» у ВАТ відповідно до Декрету КМУ «Про приватизацію цілісних майнових комплексів підприємств та їх структурних підрозділів, зданих в оренду». Рішенням загальних зборів акціонерів ПАТ «Ніжинський жиркомбінат» Товариство перейменоване на Приватне акціонерне товариство «Ніжинський жиркомбінат» від 18.04.2017 року.

ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» є одним із найбільших експортерів Чернігівщини який входить до складу групи «НЖК», заснований у 1896 році. Мультикультурний завод потужністю 500 тонн на добу переробляє насіння соняшнику, ріпаку та льону і виготовляє олії рафіновані дезодоровані та іншу продукцію під торговою маркою «Ніжинська». Яке знаходиться в Чернігівській області, місто Ніжин, вул. Прилуцька 2. Голова правління ПрАТ - Пасулька Сергій Михайлович.

В його структуру входять два елеватори, транспортна компанія та компанія з торгівлі хімічними добривами. Більше 90% продукції експортується у найвіддаленіші куточки світу – країни Європи, Африки та Азії. Річна потужність переробки насіння олійних культур складає близько 100 000 тонн. 120 чоловік колективу працює у восьми цехах. Перша лабораторія на підприємстві почала працювати ще в 1925 році. Це сертифікована лабораторія для всіх видів аналізів олій: соняшникової, лляної, ріпакової, соєвої, всіх видів макухи, оліф, лаків і фарб. У минулому році запущений новий цех із сучасним енергозберігаючим обладнанням. Це дало можливість збільшити потужність переробки насіння до 280 тонн на добу. За час свого існування комбінат постійно відзначали високими нагородами за внесок у розвиток харчової промисловості України.

З 80-х років минулого століття комбінат спеціалізується на випуску натуральної лляної оліфи: «Ніжинська натуральна лляна оліфа» та «Ніжинська оліфа оксоль» були і залишаються найкращими в сегменті лако-фарбової продукції. Всі підприємства, що працюють з дерев'яними виробами користуються продукцією.

Що стосується харчового виробництва, то комбінат виготовляє натуральну лляну оліфу вищого ґатунку. Цех рафінування виготовляє харчову та технічну олію всіх видів. Цех дезодорації робить дезодоровану соняшникову, ріпакову і лляну олію. Завод розливає натуральну соняшникову олію в пляшки місткістю 0,75 л, 1 л, 3 л і 5 л під торговою маркою "Ніжинська", або в пляшки місткістю 0,75 л, 1 л, 3 л і 5 л дезодоровано-рафіновану соняшникову олію "Ніжинська дезодорована". Практично вся продукція експортується. Сьогодні комбінат експортує фасовану дезодоровану олію в Ізраїль, де вона користується попитом. Готується партія, окрім лляної, ще й соняшникової дезодорованої олії для відправки в Китай.

ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» являє собою практично автономне у своїх потребах підприємство. На даний час триває будівництво нових елеваторних потужностей, що збільшить ємність елеватора до 40 тисяч тонн. Бакве господарство розраховане на 5 000 тонн одночасного зберігання різних видів олій.

У зв'язку з постійним подорожчанням природного газу і політикою економії енергоресурсів, ми у 2004 році переобладнали один із сучасних котлів на спалювання соняшникового лушпиння. У результаті цього завод забезпечений паром і не використовує природний газ, що, безумовно, дає велику економію матеріальних затрат, а отже, – впливає на собівартість готової продукції в бік її здешевлення й доступності до споживача.

На підприємстві встановлено лінію шеретування (очищення) насіння від лушпиння, з якого виготовляють пелети (економічно-вигідний та екологічно-чистий альтернативний вид палива). Їх постачають переважно в країни Євросоюзу.

Макуха продається потужним виробникам м'яса птиці, комбікормовим заводам та експортується в європейські країни.

ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» — єдиний промисловий виробник лляної олії в Україні. Ця олія використовується у фармацевтичній промисловості через її значну насиченість кислотами Омега3 і Омега5. А також використовується у лакофарбовій промисловості. Вже більш ніж 10 років реалізується продукція в Китай і в країни Євросоюзу. Підприємство бере участь у різних лакофарбових виставках і добре відомі на цьому ринку. Підписано договори про співпрацю з китайською компанією, яка є одним із світових лідерів хімічної промисловості, на поставку рафінованої лляної олії з можливістю збільшувати обсяги поставок із року в рік.

Щоб бути конкурентоспроможними на ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» частково переобладнали підприємство і розширили лінію продукції харчовими натуральними оліями, які виробляються без застосування хімічних речовин. Також переобладнали котли для спалювання соняшникового лушпиння і збільшили потужність переробки насіння у чотири рази — до 100 000 тонн за рік. Зараз комбінат випускає соняшникову олію під торговими марками «Ніжинська» та «Ніжинська дезодорована», ріпакову та лляну олії. Більш ніж 90% продукції експортується в понад 50 країн світу.

В Україні виробляється від 4,0 до 4,5 млн. т. Насіння соняшнику в рік. При цьому потужність олійно-добувних підприємств дозволяє переробити весь урожай. Загальна економічна криза, яка супроводжується різким падінням обсягів виробництва в аграрному секторі України, зачепила і масложировий комплекс. Але завдяки створенню різноманітного асортименту конкурентоспроможної масложирової продукції її позиції на внутрішньому ринку були повністю відновлені. Спеціалісти стверджують, що за час дії експортного мита підприємства змогли накопичити фінансові ресурси, які дозволяють з оптимізмом дивитись у майбутнє. Основними конкурентами ПАТ є масло-екстракційні підприємства в Україні.

ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» надає широкий спектр послуг:
Елеваторні послуги: сушіння олійного насіння та кукурудзи

Послуги з переробки:

- послуги по переробці насіння соняшнику, ріпаку, льону, сої на давальницькій основі;

- додаткова очистка олії соняшникової;

- рафінація та дезодорація олії;

- відбілювання олії; - зважування на залізничних вагах (вагонів/цистерн);

- зважування на автовагах;

- пропарка залізничних цистерн;

- пропарка автоцистерн;

- послуга по відвантаженню продукції в залізничних цистернах,

флексітанках.

- перевозка олії власними автоцистернами.

Всі послуги надаються з гарантією якісного виконання та максимальним врахуванням побажань замовника.

ПрАТ має безцехову структуру управління виробництвом. Основними дільницями є: олійно-пресова; оліфоварна; допоміжні виробництва (ПСГ, сировинна дільниця, СГП та інші).

Штатних працівників - 254 чол. Позаштатних осіб, які працюють за сумісництвом - 3 чол. Осіб, які працюють на умовах неповного робочого дня немає.

ФОП - 16712,5 тис. грн. Фонд оплати праці збільшився за рахунок збільшення чисельності працюючих та пропорційного підвищення у зв'язку із підвищенням мінімальної заробітної плати. Кадрова програма направлена на підвищення кваліфікації працівників, та забезпечення її відповідності операційним потребам. Рівень кваліфікації забезпечується через семінари та навчання.

За останні п'ять років придбано основних засобів на суму 62821,3 тис. грн. Протягом року розпочато будівництво цеху екстракції потужністю на 1000 т соняшнику на добу. Проведені затрати протягом року складають 16560,6 тис. грн.

Основні засоби Товариства мають рівень зношеності 41,0% в тому числі по групах:

- будинки та споруди - 62,0%;

- машини і обладнання - 43,0%;

- транспортні засоби - 56,0%;

- інструменти, прилади та інвентар - 55,0%.

Рівень завантаження виробничих потужностей 95%.

Основною проблемою ПрАТ є недостатня кількість сировини через вивезення її за кордон. Крім того, сировину скуповують великі підприємства, які складають конкуренцію ПрАТ. ПрАТ працює на умовах повного госпрозрахунку без бюджетного фінансування.

ПрАТ розробляє програму щодо майбутньої діяльності підприємства, поліпшення фінансового стану. Планується досягти цього за рахунок розширення асортименту та якості продукції, розширення ринків збуту.

Таблиця 2.1

Аналіз основних засобів ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»

за 2018-2020 рр., тис. грн.

Найменування основних засобів	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення 2020 р. до 2018 р., +,
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
1. Виробничого призначення	34504	100	42455	100	66987	100	32483
будівлі та споруди	9875	28,6	9557	22,5	19864	30,0	9989
машини та обладнання	8275	24,0	17349	40,9	32306	49,0	24031
транспортні засоби	431	1,2	333	0,8	247	1,0	-184
земельні ділянки	-	-	-	-	-	-	-
інші	15923	46,2	15216	35,8	14570	22,0	-1353
2. Невиробничого призначення	-	-	-	-	-	-	-
Усього	34504	100	42455	100	66987	100	32483

Дані таблиці 2.1 показують, що питому вагу в структурі основних засобів у 2020 р. засобів займають машини та обладнання – 49,0 %, будівлі і споруди – 30,0% та інші основні засоби – 22,0 % .

За аналізований період 2018-2020 рр. збільшилась вартість машин і обладнання у 2,5 рази, за рахунок придбання нового обладнання. Однак, транспортні засоби в абсолютній величині зменшились у 1,5 рази, що говорить про їх високу зношеність. Основні засоби невиробничого призначення на підприємстві відсутні.

Майновий стан характеризує забезпеченість підприємства основними видами майнових активів та їх співвідношення, що створюють умови для ведення ефективної господарської діяльності. Здебільшого, майновий стан визначають за допомогою оцінки стану основних засобів. Показники оцінки майнового стану ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» відображені в таблиці 2.2.

Таким чином, динаміка зменшення частки основних засобів протягом аналізованого періоду є позитивною і свідчить про налаштування підприємства під зниження місткості ринку, кризові процеси в країні.

Динаміка зменшення частки основних засобів протягом аналізованого періоду є позитивною і свідчить про налаштування підприємства під зниження місткості ринку, кризові процеси в країні.

Таблиця 2.2

Показники оцінки стану основних засобів ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»

Показники	Рік			Відхилення 2020 до 2018 +/-
	2018	2019	2020	
Частка основних засобів в активах підприємства, %	50,87	53,59	38,69	-12,18
Частка активної частини основних засобів, %	14,24	13,52	16,11	1,87
Коефіцієнт зносу основних засобів, %	55,51	53,84	50,16	-5,35
Коефіцієнт зносу активної частини основних засобів, %	47,59	51,08	41,30	-6,2
Коефіцієнт поновлення, %	7,78	6,76	23,46	15,68
Коефіцієнт вибуття, %	3,88	19,02	16,78	12,60

Негативним є збільшення коефіцієнту зносу, що свідчить про погіршення стану матеріально-технічного стану підприємства. Спостерігається тенденція до зменшення коефіцієнта оновлення основних засобів, що свідчить про погіршення технічного стану основних фондів.

Склад і структура оборотних активів підприємства, що досліджується, за період з 2018 р. по 2020 р. наведені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.6

Склад і структура оборотних активів ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»

Складові оборотного капіталу	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення 2020 до 2018 +/-
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Оборотні активи –всього	25391	100	47909	100	109569	100	84178
у т.ч.:							
Виробничі запаси	2336	9,20	3026	6,30	18379	17,0	16043
Незавершене виробництво	7	0,03	28	0,06	74	0,01	67
Готова продукція	3750	14,77	12175	25,41	11097	10,0	7347
Товари	50	0,20	364	0,76	89	0,01	275
Дебіторська заборгованість	15254	60,07	29398	61,36	70937	65,0	55683
Грошові кошти та їх еквіваленти	3777	14,86	1	0,00	669	1,0	-3108
Інші оборотні активи	217	0,85	2923	6,10	7650	7,0	7438

Аналізуючи структуру оборотних активів зазначимо, що найбільшу питому вагу займає дебіторська заборгованість (65,0%), що включає дебіторську заборгованість за товари, роботи і послуги, а також за розрахунками з бюджетом. Наступними є виробничі запаси (17,0%). Щодо готівкових коштів, то у 2017 році в абсолютній величині складала 669 тис. грн. За аналізований період спостерігається суттєве збільшення оборотних активів в декілька разів, що є позитивним для діяльності ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат». Схематично зображено на рисунку 2.1.

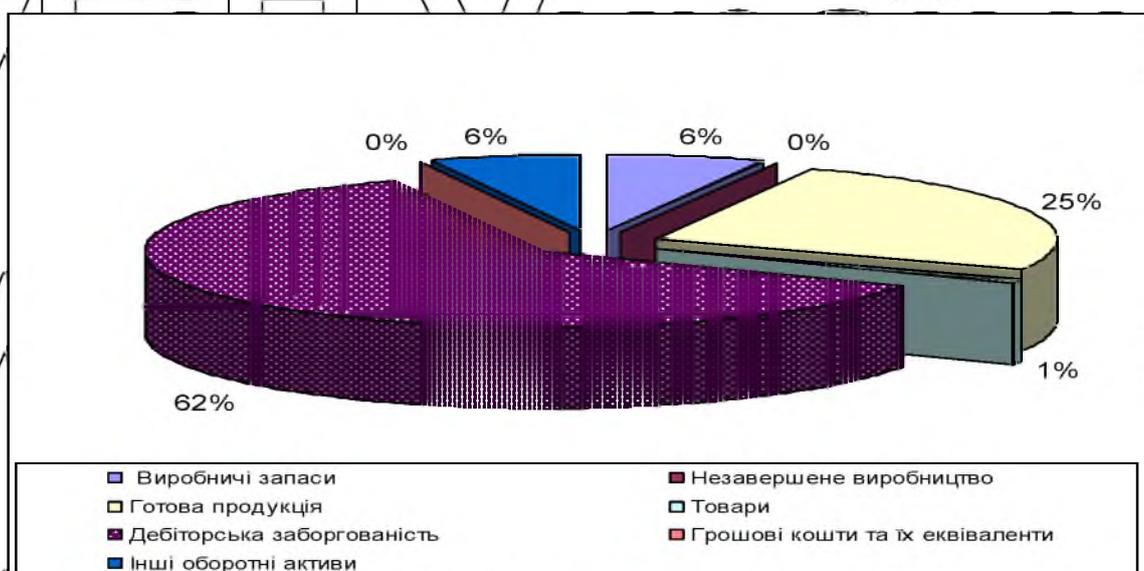

Рис. 2.1 Структура оборотних активів-ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» 2019р.

Таблиця 2.7

Склад і структура джерел формування оборотних коштів

Показник	ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»						Відхилення 2020 до 2018 +/-
	2018 р.		2019 р.		2020 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Власний капітал	3481	73,61	(4581)	-25,08	910	2,77	-2571
Короткострокові кредити банків	-	-	200	1,09	4790	14,60	4790
Кредиторська заборгованість:							
- за товари, роботи, послуги	457	9,66	18334	100,3	14682	44,60	14225
- за розрахунками з бюджетом	44	0,93	2124	11,62	348	1,06	304
- за розрахунками зі страхування	58	1,23	144	0,79	291	0,88	233
- за розрахунками з оплати праці	487	10,30	620	3,39	11441	34,79	10954
- за одержаними авансами	202	4,27	1442	7,89	424	1,29	222
Всього	4729	100	18283	100	32886	100	-1443

Розглянувши дані таблиці 2.7, ми бачимо, що найбільшу питому вагу в структурі джерел формування оборотних коштів у 2018 році - (73,61%) займав власний капітал, але за рахунок збитку 6735 тис. грн. у 2019 році – власний капітал становив (4581) тис. грн. або -25,08 %. У 2020 р. питому вагу займає кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги (44,6%) та заборгованість за розрахунками з оплати праці (37,79%). Що є негативним для діяльності підприємства.

Отже, за досліджуваний період у 2020 році, загальна питома вага формування джерел оборотних активів склала 32886 тис. грн. за рахунок кредиторської заборгованості за товари роботи і послуги. Це свідчить про те, що підприємство нерационально використовує як власні, так і залучені кошти для формування оборотних активів.

Таким чином, ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» повинен прагнути до найоптимальнішого співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, для чого потрібно дотримуватись такого періоду погашення кредиторської заборгованості, щоб максимально скористатись нею і вчасно її сплатити. Позитивним фактором, що впливає на підвищення платоспроможності підприємства є зменшення середніх розмірів його матеріальних запасів за рахунок їх найоптимальнішого використання, реалізації зайвих, тощо, якщо це не є перешкодою для нормального ходу діяльності підприємства. Скорочення періодів обороту запасів і грошових коштів підприємства підвищує рівень його платоспроможності.

Одним з найвагоміших факторів, що формують рівень платоспроможності підприємства на майбутні періоди є політика фінансування активів підприємства. Вона виявляється в оптимізації об'єму і складу фінансових джерел їх формування з позиції забезпечення ефективного використання власного та позикового капіталу. Вплив наведених факторів на загальний рівень платоспроможності підприємства можна деталізувати через вплив на коефіцієнт покриття, що є узагальнюючим показником платоспроможності, який

характеризує платіжні можливості підприємства. Він показує якою мірою поточні кредиторські зобов'язання забезпечуються поточними активами.

Нездатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання з платежів, строк сплати яких настав визначає неплатоспроможність підприємства. Причинами неплатоспроможності підприємства є:

- помилки в розрахунках планових обсягів виробництва і реалізації продукції, її собівартості;

- невиконання планових завдань виробництва і реалізації продукції, порушення її структури та асортименту, зниження якості;

- підвищення собівартості продукції;

- в умовах конкуренції втрата каналів реалізації і постійних покупців, замовників;

- неплатоспроможність самих покупців і замовників з різних на це причин;

- невиконання плану прибутку і нестаток власних джерел фінансування підприємства;

- інфляційні процеси і податкова політика;

- значне відволікання коштів у дебіторську заборгованість та у надлишкові виробничі запаси;

- низьке обертання оборотного капіталу.

2.2. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства

В умовах ринкових відносин платоспроможність вважається найважливішою умовою господарської діяльності підприємства.

Платоспроможність підприємства характеризується можливостями його здійснювати чергові платежі та грошові зобов'язання за рахунок наявних грошей і тих грошових засобів і активів, які легко мобілізуються.

До платоспроможних засобів відносяться суми по таких статтях балансу як: грошові засоби, цінні папери, товари відвантажені, готова продукція, розрахунки з покупцями та інші активи з третього розділу балансу, що легко реалізуються. До

складу платежів і зобов'язань входять заборгованість по оплаті праці, короткотермінові та прострочені кредити банку, постачальники та інші кредитори і першочергові платежі.

Платоспроможність підприємства виступає як зовнішній прояв фінансової стійкості, сутністю якої є забезпеченість оборотних активів довгостроковими джерелами формування. Велика чи менша поточна платоспроможність (чи неплатоспроможність) обумовлена більшим чи меншим ступенем забезпеченості (чи незабезпеченості) оборотних активів довгостроковими джерелами [22].

У світовій практиці існує декілька методичних підходів до оцінки рівня платоспроможності підприємства, основний з яких є метод коефіцієнтів, який базується на визначенні коефіцієнтів ліквідності і їх подальшому аналізі, який може проводитись таким чином:

– порівняння із встановленими нормативами (нормативний метод);

– порівняння коефіцієнтів певного підприємства з аналогічними показниками інших підприємств цієї ж галузі (порівняльний аналіз);

– порівняння коефіцієнтів певного підприємства з аналогічними показниками фірм, які є провідними у даній галузі (бенчмаркінг).

Оцінка платоспроможності проводиться на основі характеристики ліквідності балансу і ліквідності підприємства. Під ліквідністю підприємства слід розуміти його здатність покривати зобов'язання активами, строк перетворення яких у грошову форму відповідає строку погашення зобов'язань. Ліквідність означає безумовну платоспроможність підприємства і передбачає постійну тотожність між його активами та зобов'язаннями одночасно за загальною сумою, термінами перетворення активів у гроші та термінами погашення зобов'язань.

Ліквідність балансу передбачає можливість суб'єкта господарювання перетворити свої активи у готівку та погасити зобов'язання, або ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у грошові кошти відповідає строку погашення платіжних зобов'язань.

Аналіз ліквідності ставить на меті визначення ступеня ліквідності активів підприємства, рівня ліквідності балансу, розрахунок та аналіз показників ліквідності підприємства.

Робота підприємства в умовах ринку передбачає нормальну фінансову діяльність. При цьому враховуються можливості підприємства виконувати розрахунки по всім видам зобов'язань: внутрішнім та зовнішнім, короткостроковим та довгостроковим.

Підприємство вважається платоспроможним, якщо його загальні активи перевищують довгострокові та короткострокові зобов'язання. Підприємство ліквідне, якщо його поточні активи більші, ніж короткострокові зобов'язання.

Ліквідність підприємства – це його здатність швидко реалізувати активи й одержати гроші для оплати своїх зобов'язань. Ліквідність підприємства характеризується співвідношенням величини його високоліквідних активів (грошові кошти та їх еквіваленти, ринкові цінні папери, дебіторська заборгованість) і короткострокової заборгованості.

Всі активи підприємства в залежності від ступеня їх ліквідності, тобто від швидкості обертання в грошові кошти, умовно поділяються на наступні групи:

- Найбільш ліквідні активи (A1) – грошові кошти підприємства та короткострокові фінансові вкладення (цінні папери), суми яких по всім статтям грошових коштів можуть бути використані для виконання поточних розрахунків негайно.

- Активи, що швидко реалізуються (A2) – дебіторська заборгованість та інші активи, суми яких для обертання в готівкові засоби потребують визначеного терміну. Ліквідність цих активів залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: кваліфікації фінансових працівників підприємства, взаємовідносин з кредиторами та їх платоспроможності, умов надання кредитів покупцям, організації вексельного обігу.

- Активи, що повільно реалізуються (A3) – це запаси, дебіторська заборгованість (платежі по якій відбудуться більше ніж через 12 місяців після

звітної дати), податок на додану вартість по придобаним цінностям. Слід не враховувати до розрахунків «Витрати майбутніх періодів»

– Активи, що важко реалізуються (A4) – активи, призначені для використання в господарській діяльності на протязі відносно довгого терміну. В

дану групу включаються статті розділу I активу балансу «Необоротні активи».

Перші три групи відносяться до поточних активів підприємства. Вони більш ліквідні, ніж решта майна.

Пасиви балансу групуються за ступенем строковості їх оплати таким чином:

– Найбільш строкові зобов'язання (П1) – кредиторська заборгованість, поточні зобов'язання, інші короткострокові зобов'язання, у також кредити, не погашені в строк.

– Короткострокові пасиви (П2) – короткострокові кредити та позикові кошти.

– Довгострокові пасиви (П3) – довгострокові кредити та позикові кошти.

– Постійні пасиви (П4) – статті I розділу пасиву балансу.

Для визначення ліквідності балансу слід порівняти підсумки по групам активів та пасивів. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються наступні умови:

$$A1 \geq P1$$

$$A2 \geq P2$$

$$A3 \geq P3$$

$$A4 \leq P4$$

У таблицях 2.8 і 2.9 представлені дані для аналізу ліквідності балансу:

Таблиця 2.8

Класифікація активів ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» за рівнем ліквідності

Активи	Рік				Відхилення 2020 р. до 2017 р., +, -
	2017	2018	2019	2020	
Найбільш ліквідні активи (A1), тис. грн.	571	3777	1	669	98
Активи, що швидко реалізуються (A2), тис. грн.	9293	15254	29398	70937	61644

Активи, що повільно реалізуються (A3), тис. грн.	7916	6143	15587	38711	30795
Активи, що важко реалізуються (A4), тис. грн.	34865	38997	61821	118620	83755

Аналізуючи таблицю 2.8 зазначимо, що на підприємстві малу частку займають найбільш ліквідні активи. Інші групи активів займають вагомую частку і за аналізований період збільшилися в декілька разів.

Згрупувавши активи ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» за рівнем ліквідності, їх потрібно порівняти з пасивами підприємства, попередньо згрупувавши їх за рівнем терміновості погашень.

Таблиця 2.9

Класифікація пасивів ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»
за рівнем ліквідності

Пасиви	Рік				Відхилення 2020 р. до 2017 р., +/-
	2017	2018	2019	2020	
Найбільш строкові зобов'язання (П1), тис. грн.	4722	3336	32927	55531	-50809
Короткострокові пасиви (П2), тис. грн.	-	-	200	4790	4790
Довгострокові пасиви (П3), тис. грн.	35765	-	-	88940	53175
Постійні пасиви (П4), тис. грн.	13635	3481	4585	910	-12725

Таким чином, можна зробити наступні висновки: у підприємства практично відсутні грошові кошти - найбільш ліквідні активи - для погашення найбільш строкових зобов'язань; але, у разі необхідності, для покриття цих зобов'язань підприємство зможе використати грошові кошти, які відносяться до «Активів, що швидко реалізуються»; виконання останньої умови ($A4 \geq P4$) свідчить про недостатність у підприємства власних коштів (власного капіталу); – із умов, які підтверджують абсолютну ліквідність балансу підприємства не виконується ($A1 \geq M1$), тобто підприємство, у разі необхідності, зможе погасити зобов'язання по поточним та короткостроковим пасивам, реалізавши активи A2.

Рівень ліквідності активів пов'язаний із часом, необхідним для перетворення їх у грошові засоби. Вона характеризується наявністю у підприємства ліквідних засобів у формі залишку грошей у касі, грошових коштів на рахунках у банку та тих елементів оборотних активів, що легко реалізуються.

Найбільш узагальнюючим показником платоспроможності є коефіцієнт загальної ліквідності. Коефіцієнт загальної ліквідності (Кз.л.) – це відношення оборотного капіталу (II розділ активу балансу) до поточних зобов'язань (короткострокової заборгованості). Він дозволяє встановити, у скільки разів поточні активи покривають короткострокові зобов'язання. Нормальним значенням для цього показника вважається 2-3 [5, с. 45]. В нашому випадку, як видно з розрахунків, цей показник у 2006 та 2007 роках був дуже маленьким. Як видно з таблиці він склав 0,75 – 1,06, що означало що на кожен гривню короткострокових зобов'язань припадала в середньому лише одна гривня ліквідних коштів. Але у 2008 році цей показник склав 2,3, що є достатнім показником для коефіцієнта загальної ліквідності. Це означає що підприємству вистачає оборотних активів для задовільнення поточних зобов'язань.

Коефіцієнт швидкої ліквідності (Ксроч.л.) – це відношення грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, коштів, вкладених у дебіторську заборгованість, строк оплати якої не настав, та готової продукції до поточних зобов'язань (короткострокової заборгованості). Достовірність висновків за результатами розрахунків цього коефіцієнта значною мірою залежить від «якості» дебіторської заборгованості (термін її виникнення, фінансового стану боржників та інше). Значна питома вага сумнівної дебіторської заборгованості може створити загрозу фінансовій стійкості підприємства. Для нашого підприємства цей показник склав 0,55, 0,86 та 2,04 у відповідності до 2006, 2007 та 2008 років. В середньому коефіцієнт швидкої ліквідності в нашому випадку являється достатнім для проведення більш жорсткого тесту на ліквідність.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кабс. лікв.) – це відношення найбільш ліквідної частини оборотних коштів грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень (швидко реалізованих цінних паперів) до поточних

зобов'язань. Він показує, яка частина поточної заборгованості може бути погашена за необхідності негайно. Його значення вважається теоретично достатнім, якщо воно перевищує 0,2 – 0,3% [5, с. 46]. Ці показники склали дуже маленькі значення, що говорить про те, що у підприємства велика недостача грошових коштів та йому дуже важко погашати свої борги.

По проведеному аналізу можна зробити такі висновки: – підприємство, в цілому, має досить таки високоліквідний баланс і це положення підтримується на протязі звітного періоду. Єдине що необхідно зробити підприємству це покращити значення показника абсолютної ліквідності, для цього необхідно збільшити суму грошових коштів на рахунках підприємства, до рівня необхідного для покриття кредиторської заборгованості. Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) характеризує структуру джерел фінансування ресурсів підприємства, ступінь фінансової стійкості і незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування діяльності. Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких показників:

- коефіцієнта платоспроможності (автономії),
- коефіцієнта фінансування;
- коефіцієнта забезпеченості власними оборотними засобами;
- коефіцієнта маневреності власного капіталу.

Коефіцієнт платоспроможності (автономії) розраховується як відношення власного капіталу підприємства до підсумку балансу підприємства і показує питому вагу власного капіталу.

Коефіцієнт фінансування розраховується як співвідношення залучених і власних засобів і характеризує залежність підприємства від залучених засобів.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами розраховується як відношення величини чистого оборотного капіталу до величини оборотних активів підприємства і показує забезпеченість підприємства власними оборотними коштами.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні кошти, а яка – капіталізована. Він розраховується як відношення чистого оборотного капіталу до власного капіталу [40].

Розглянемо аналіз платоспроможності та фінансової стійкості таблиця 2.10.

Аналізуючи показників фінансового стану підприємства за 2014-2017 роки можна зробити висновок, що ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» має незадовільний рівень платоспроможності.

Таблиця 2.10
Аналіз платоспроможності і фінансової стійкості ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» за 2017-2020 рр.

Показник	Нормативне значення	Роки				Відхилення 2020 р. до 2017 р., +, -
		2017	2018	2019	2020	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,25 - 0,5	0,12	1,13	0,001	0,01	-0,11
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	1,0 - 2,0	5,48	7,61	1,46	1,97	-3,51
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,5 - 1,0	0,22	0,05	-0,04	0,004	-0,216
Коефіцієнт структури капіталу (фінансування)	0,25 - 0,5	3,46	17,5	-7,18	61,02	57,56
Коефіцієнт рентабельності (збитковості) активів	>1	0,002	-0,15	0,002	0,289	0,287

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує можливість підприємства виконувати свої поточні зобов'язання за рахунок ліквідних активів (грошові кошти). Одержане значення коефіцієнта свідчить про те, що підприємство в разі необхідності не може миттєво погасити усю свою короткострокову заборгованість. Коефіцієнт абсолютної ліквідності дорівнює 0,01 при теоретичному значенні 0,25-0,5, що свідчить про недостатність грошових коштів та їх еквівалентів для своєчасного покриття короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнт загальної ліквідності показує, якою мірою поточні зобов'язання можуть бути покриті поточними активами. Розраховане значення коефіцієнту говорить про те, що на кожну гривню своїх короткострокових зобов'язань підприємство має 1,97 гривні поточних активів. Тобто, в разі

необхідності підприємство може розраховатися за короткостроковими боргами, воно може їх погасити за рахунок своїх оборотних засобів.

Коефіцієнт автономії характеризує незалежність фінансового стану ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» від позикових коштів. Він показує частку власних засобів у загальній сумі джерел. Коефіцієнт фінансової стійкості дорівнює 0,004 при теоретичному значенні 0,5-1,0, що свідчить про дуже низький рівень власного капіталу та низький рівень фінансової стійкості і підприємство повністю залежить від зовнішніх джерел коштів.

Коефіцієнт фінансування розраховується як співвідношення залучених та власних коштів характеризує залежність підприємства від залучених коштів. Маючи показник дорівнює 61,02, при теоретичному значенні 0,25-0,5, тобто Товариство залежить повністю від кредитних та позикових коштів. Необхідно зауважити, що Товариство має високий рівень довгострокових запозичень.

Коефіцієнт ефективності використання активів дозволяє визначити ефективність використання активів Товариства. Тобто, він показує, скільки гривень прибутку заробила кожна гривня активів підприємства. Значення цього показника свідчить про те, що на кінець року Товариство з однієї гривні активів одержувало 0,289 гривні прибутку.

На підставі аналізу показників фінансового стану Товариства за 2019-2020 роки можна зробити висновок, що ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» має критичний рівень фінансового стану і Товариству може загрозувати банкрутство.

2.3. Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»

Економічна ефективність діяльності суб'єктів господарювання, незалежно від їх організаційно-правової форми та галузі функціонування, тісно пов'язана з рівнем забезпеченості підприємств матеріальними, трудовими, фінансовими ресурсами, їх оптимальним співвідношенням і раціональним використанням. В умовах виникнення кризових явищ в економіці України найвагомішою умовою стабілізації соціально-економічної ситуації постає необхідність формування

науково обґрунтованої системи методів і способів управління фінансовими ресурсами. Проблема формування, ефективного використання та розширеного відтворення ресурсного потенціалу ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» є найбільш складною і надзвичайно актуальною, враховуючи, що діяльність

підприємств спрямована на виконання найголовнішої функції – життєзабезпечення суспільства. Ринковий механізм господарювання надає підприємствам можливість вільного вибору організаційно-правових форм і напрямів господарювання, методів формування та використання ресурсів.

Однак, у ринкових умовах у кожного суб'єкта господарювання значно посилюється відповідальність перед власниками, інвесторами, кредиторами, державою щодо ефективного використання фінансових ресурсів. Таким чином, ефективність стає ключовим фактором підприємницького успіху.

В свою чергу, Андреева Г.І. трактує «ефективність» як економічну категорію, що відображає результативність певного процесу, дії, яка вимірюється співвідношенням між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами [5, с. 96].

Тобто ефективність будь-якої діяльності чи сфери виробництва формується під впливом низки вихідних чинників. Чинники макро- та мезорівнів створюють наближено однакові умови зовнішнього впливу на діяльність підприємств однієї галузі, регіону, організаційно-правової форми, тоді як чинники мікрорівня спроможні розкрити індивідуальні особливості кожного окремого суб'єкта господарювання. В свою чергу стверджує Діесперов В., що ступінь використання ресурсів і кінцевий продукт, отриманий у результаті їх використання, є першим показником якості управління підприємством [19, с. 76].

Отже, визначення ефективності дає можливість зробити більш повні та конкретні висновки щодо виявлених недоліків та перспективних напрямів удосконалення процесів господарювання в підприємствах та галузі в цілому.

Таким чином, визначальними внутрішніми факторами ефективності ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» є його ресурсозабезпеченість і якість управління щодо використання цих ресурсів. Фінансові ресурси, за рівнозначних умов

зовнішнього середовища здатні приносити різний економічний та соціальний ефект. Традиційними показниками такого ефекту є розмір загальних фінансових ресурсів (активів) та отриманого чистого прибутку, обсяг валового доходу, величина заробітної плати працівників, рівень рентабельності та ін. Якісний аналіз ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства доцільно проводити також за критеріями стійкості, платоспроможності та ділової активності, які розглядаються через призму показників структури капіталу, ліквідності та оборотності, що дає можливість кількісно оцінити вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів

ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»

Показник	Нормативне значення	Рік			Відхилення 2020 до 2018 (+/-)
		2018	2019	2020	
1	2	3	4	5	6
Показники рентабельності та динаміки розвитку					
Рентабельність (збитковість) діяльності підприємств, %	> 0, збільшення	18,9	2,07	-6,14	-25,04
Рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	> 0, збільшення	-47,28	-68,83	1,46	-48,74
Рентабельність (збитковість) всього капіталу, %	> 0, збільшення	0,50	-13,19	3,81	3,31
Темпи зростання чистого доходу	збільшення	0,20	-15,38	0,24	0,04
Індекс ділової активності	> 1, збільшення	0,19	-4,82	0,07	-0,12
Показники ліквідності та ділової активності					
Коефіцієнт оборотності активів	> 0,5	0,63	0,40	0,28	-0,35
Коефіцієнт оборотності необоротних активів	< 1, зменшення	5,30	0,68	0,49	-4,81
Коефіцієнт покриття	> 1	0,12	1,13	0,00	-0,12

Продовження табл. 2.11

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	< 0,1, зменшення	1,58	0,50	0,68	-0,90
Показники фінансової активності					
Коефіцієнт фінансової автономії	збільшення	0,22	0,05	-0,04	-0,26
Коефіцієнт співвідношення власного і позикового капіталів	> 0,5	0,32	0,06	-17,75	-18,07
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	збільшення	0,66	0,85	0,74	0,08
Коефіцієнт фінансової автономії	збільшення	0,22	0,05	-0,04	-0,26

Аналізуючи показники таблиці 2.11, вказуємо, що показники рентабельності підприємства мають від'ємне значення. Це говорить про збитковість підприємства, недостатність готівки для покриття поточних зобов'язань та залежність від зовнішніх кредиторів. Такий стан для підприємства є критичним, що вказує на проблеми підприємства з кредиторами.

Управління власним капіталом пов'язане не тільки з забезпеченням ефективного використання вже накопиченої його частини, але і з формуванням власних фінансових ресурсів, що забезпечують майбутній розвиток підприємства. Уявлення про склад і структуру власного капіталу ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» дають дані, що наведені в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Оцінка власного капіталу ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат», тис. грн.

Показники	Рік				Відхилення 2020 до 2017 (+/-)
	2017	2018	2019	2020	
Зареєстрований пайовий капітал	2150	2150	2150	2150	0
Додатковий капітал	-	-	-	-	-
Резервний капітал	-	-	-	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	11845	1331	-6735	-1240	-13085
Неоплачений капітал	-	-	-	-	-
Вилучений капітал	-	-	-	-	-
Всього	13635	3481	-4585	-910	-14545

Аналізуючи таблицю 2.9 зазначимо, що за аналізований період зареєстрований капітал не збільшився, на підприємстві спостерігається відсутність резервного капіталу, що може призвести до негативних наслідків для підприємства у майбутньому. Зареєстрований капітал є стабільним протягом аналізованого періоду і становить 2150 тис. грн. Загалом сума власного капіталу щорічно зменшується і у 2019 році склала -910 тис., за рахунок отриманого збитку -1240 тис. грн.

В свою чергу, рентабельність підприємства – це відносний показник ефективності роботи підприємства. Показники рентабельності ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» відображені в таблиці 2.13

Таблиця 2.13
Оцінка рентабельності ПАТ «Ніжинський жиркомбінат»

Показники	Рік			Відхилення 2019 до 2017 +/-
	2017	2018	2019	
Рентабельність активів, %	20,94	12,13	-7,73	-28,67
Рентабельність діяльності, %	18,9	2,07	-6,14	-25,04
Рентабельність власного капіталу, %	-47,28	-68,83	-1,46	-48,74
Рентабельність сукупного капіталу, %	0,21	-14,50	3,02	2,81
Рентабельність продукції, %	29,78	14,84	6,77	-8,07
Період окупності власного капіталу	108,5	-91,6	-211,5	-320,0

Отже, спостерігається тенденція поступового зниження рівня рентабельності продукції. Це зумовлено, в першу чергу, низьким попитом на продукцію. Відбувається зниження рівня рентабельності активів, рентабельності діяльності та рентабельності власного капіталу. Це вказує на не ефективну виробничо-господарську діяльність підприємства.

Таким чином, ефективність роботи компанії ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» є низькою, а збитковість власного капіталу становить - 211,5 Прибутковість вкладень в цінні папери зараз є низькою. Тому вважаємо, що управління власним капіталом знаходиться на не належному рівні.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Планування та оптимізація грошових потоків підприємства

Планування грошових потоків являє собою процес розробки системи планів і планових показників по формуванню різних видів цих потоків в операційній, інвестиційній і фінансовій діяльності підприємства в майбутньому періоді.

Планування грошових потоків тісно пов'язано зі стратегічним плануванням фінансово-господарської діяльності підприємства, сприяє підвищенню прибутковості, удосконаленню процесу прийняття рішень і зменшенню серйозних помилок.

Метою планування грошових потоків на підприємстві є раціонально пов'язати або синхронізувати наявні грошові потоки для забезпечення фінансової рівноваги підприємства. З урахуванням цього задачами планування грошових потоків є:

1. забезпечення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності необхідними грошовими ресурсами;
2. раціональне використання грошових коштів;
3. вирівнювання платежів з метою уникнення надмірних коливань грошового потоку;
4. здійснення контролю за утворенням і використанням платіжних засобів.

Об'єктами планування є доходи підприємства, взаємовідносини з державним бюджетом та позабюджетними фондами, обсяг капіталовкладень та інші форми інвестування фінансових ресурсів; обсяги кредитів банків; потреба підприємства у власних обігових коштах та джерелах її покриття, ін.

У процесі планування використовується система прийомів та методів, за допомогою яких досягаються необхідні результати. До числа основних належать наступні методи: техніко-економічних розрахунків, економіко-статистичні,

економіко-математичні, порівняння, балансовий, екстраполяції чистого оборотного капіталу. [50]

Серед основних принципів можна виділити:

1. принцип обґрунтування мінімально необхідного обсягу грошових коштів, який повинен бути в обігу підприємства для забезпечення його ліквідності;

2. принцип дотримання пропорцій грошових коштів між основними складовими виробничого процесу;

3. принцип дотримання гнучкості планування грошових потоків;

4. принцип оцінки ефективності використання грошових коштів;

5. принцип адекватності інтервалів та способів планування.

Планування руху грошових коштів передбачає визначення можливих джерел надходження та видатків грошових коштів підприємства для забезпечення його платоспроможності протягом планового періоду.

План руху грошових коштів розробляється у формі платіжного календаря, який являє собою баланс грошових надходжень та грошових видатків підприємства по окремих часових інтервалах, який балансується залишком грошових коштів на поточному рахунку підприємства. Якщо розробка платіжного календаря виявляє позитивне сальдо коштів підприємства, то це свідчить про платоспроможність підприємства, отримання ним додаткової грошової маси та покращання його ліквідності. Якщо виявляється негативне сальдо грошових коштів, то керівництву підприємства необхідно вжити заходів щодо збалансування грошових потоків та відновлення платоспроможності.

Інформаційною основою розробки платіжного календаря виступають різноманітні плани підприємства, які пов'язані з надходженнями або використанням грошових коштів підприємства, зокрема, план доходів та витрат підприємства, кошториси використання коштів окремих фондів спеціального призначення підприємства, кредитний та інвестиційний плани підприємства.

[49]

Планування грошових потоків підприємства становить невід'ємну частину його внутрішнього фінансового планування й базується на використанні трьох основних систем:

1. Прогнозування найважливіших цільових параметрів розвитку грошових потоків.
2. Поточне планування грошових потоків.
3. Оперативне планування грошових потоків.

Концентрація всіх видів планованих грошових потоків підприємства одержує своє відбиття в спеціальному плановому документі - плані надходження й витрати коштів, що є однією їхньої основних форм поточного фінансового плану.

План надходження й витрати коштів розробляється на майбутній рік у помісячному розрізі для того, щоб забезпечити облік сезонних коливань грошових потоків підприємства. Він складається по окремих видах господарської діяльності й по підприємству в цілому. З огляду на, що ряд вихідних передумов розробки цього плану носять слабопрогнозуючий характер, він складається звичайно у варіантах:

- оптимістичний ;
- реальний;
- песимістичний.

Основною метою розробки плану надходження й витрати коштів є прогнозування в часі валових і чистого грошових потоків підприємства в розрізі окремих видів його господарської діяльності й забезпечення постійної платоспроможності на всіх етапах планового періоду. План надходження й витрати коштів розробляється на підприємстві в такій послідовності.

На першому етапі прогнозується надходження й витрати коштів по операційній діяльності підприємства, тому що ряд результативних показників цього плану служать вихідною передумовою розробки інших складових його частин.

На другому етапі розробляються планові показники надходження й витрати коштів по інвестиційній діяльності підприємства (з обліком чистого грошового потоку по операційній його діяльності). [45]

На третьому етапі розраховуються планові показники надходження й витрати коштів по фінансовій діяльності підприємства, що покликане забезпечити джерела зовнішнього фінансування операційної й інвестиційної його діяльності в майбутньому періоді.

На четвертому етапі прогнозуються валові й чистий грошові потоки, а також динаміка залишків коштів по підприємству в цілому.

Прогнозування надходження й витрати коштів по операційній діяльності підприємства здійснюється двома основними способами:

- 1) виходячи із планованого обсягу реалізації продукції;
- 2) виходячи із планованої цільової суми чистого прибутку.

При прогнозуванні надходження й витрати коштів по операційній діяльності виходячи із планованого обсягу реалізації продукції розрахунок окремих показників плану здійснюється в такій послідовності:

- визначення планового обсягу реалізації продукції;
- розрахунок планового коефіцієнта інкасації дебіторський заборгованості;
- розрахунок планової суми надходження коштів від реалізації продукції;
- визначення планової суми операційних витрат по виробництву й реалізації продукції;
- розрахунок планової суми податкових платежів, що сплачують за рахунок доходу (що входять у ціну продукції);
- розрахунок планової суми валового прибутку підприємства по операційній діяльності;
- розрахунок планової суми податків, що сплачують за рахунок прибутку;
- розрахунок планової суми чистого прибутку підприємства по операційній діяльності;
- розрахунок планової суми витрати коштів по операційній діяльності;
- розрахунок планової суми чистого грошового потоку.

При прогнозуванні надходження й витрати коштів по операційній діяльності виходячи із планованої цільової суми чистого прибутку розрахунок окремих показників плану здійснюється в такій послідовності:

- визначення планової цільової суми чистого прибутку підприємства;
- розрахунок планової суми податків, що сплачують за рахунок прибутку;
- розрахунок планової цільової суми валового прибутку підприємства;
- визначення планової суми операційних витрат по виробництву й реалізації продукції;
- розрахунок планової суми надходження коштів від реалізації продукції;
- розрахунок планової суми податкових платежів, що сплачують за рахунок доходу (що входять у ціну продукції);
- розрахунок планової суми витрати коштів по операційній діяльності;
- розрахунок планової суми чистого грошового потоку.

Показник планової суми витрати коштів по операційній діяльності може бути визначений шляхом підсумовування цільової суми чистого прибутку й амортизаційних відрахувань або як різниця між сумою надходження й витрати коштів у плановому періоді [45].

При прогнозуванні надходжень і витрат коштів по інвестиційній діяльності варто враховувати:

- програму реального інвестування;
- проєктований до формування портфель довгострокових фінансових інвестицій;
- суму надходжень коштів від реалізації основних засобів і нематеріальних активів;
- прогнозований розмір інвестиційного прибутку.

При прогнозуванні надходжень і витрат коштів по фінансовій діяльності варто враховувати:

- намічуваний обсяг додаткової емісії власних акцій або залучення додаткового пайового капіталу.

- намічуваний обсяг залучення довгострокових і короткострокових фінансових кредитів і позик у всіх їхніх формах;

- суму очікуваного надходження засобів у порядку безоплатного цільового фінансування.

- суму передбачених до виплати в плановому періоді основного боргу по довгострокових і короткострокових фінансових кредитах і позикам.

- передбачуваний обсяг дивідендних виплат акціонерам (відсотків на пайовий капітал).

Показники плану надходження й витрати коштів є основою операційного планування різних видів грошових потоків підприємства.

Найважливішим регулятором інтенсивності грошових потоків і розміру середнього залишку грошових активів підприємства виступає оптимізація його платіжного обороту.

На основі Звіту про рух грошових коштів розглянемо аналіз грошових потоків ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» (табл. 1).

Таблиця 3.1

Рух грошових потоків ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат», тис. грн.

Показники	Рік			
	2017	2018	2019	2020
Чистий рух коштів від операційної діяльності	11673	14711	-94731	-20951
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	313	143	-	-
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-	13489	19067	117919
Чистий рух коштів за звітний період	0	1921	-4138	4138

Аналізуючи дані таблиці 3.1 зазначимо, що операційна діяльність на ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» є збитковою -20951 тис. грн. у 2020 році, надходжень від інвестиційної діяльності за останні 2 роки не спостерігається. Збільшились надходження від фінансової діяльності підприємства до 117919 тис. грн. за рахунок отримання довгострокової позики, що тягне за собою погашення кредитів і відсотків, тобто великі витрати в майбутньому.

Чистий рух коштів у 2019 році має від'ємне значення, що вказує на дефіцит грошових коштів на ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат».

Оптимізація грошових потоків - це процес відбору кращих форм їхньої організації на підприємстві з урахуванням умов й особливості здійснення господарської діяльності.

Основні завдання оптимізації:

- 1) забезпечення збалансованості грошових потоків й обсягів виробництва;
- 2) забезпечення синхронізації грошових потоків у часі;
- 3) забезпечення росту чистих грошових потоків у часі.

Основою оптимізації грошових потоків підприємства є забезпечення збалансованості обсягів вхідних та вихідних грошових потоків. На результати господарської діяльності підприємства негативний вплив має як дефіцитний, так і надлишковий грошові потоки.

Негативні наслідки дефіцитного грошового потоку проявляються в зниженні ліквідності й рівня платоспроможності підприємства, росту простроченої кредиторської заборгованості постачальникам сировини й матеріалів, підвищенні частки простроченої заборгованості по отриманих фінансових кредитах, затримках виплати заробітної плати (з відповідним зниженням рівня продуктивності праці персоналу), росту тривалості фінансового циклу, а в остаточному підсумку - у зниженні рентабельності використання власного капіталу й активів підприємства.

Негативні наслідки надлишкового грошового потоку проявляються у втраті реальної вартості тимчасово невикористовуваних коштів під впливом інфляції, втраті потенційного доходу від невикористовуваної частини грошових активів у формі короткострокових інвестицій, що в остаточному підсумку також негативно позначається на рівні рентабельності активів і власного капіталу підприємства.

Збалансованість дефіцитного грошового потоку в короткостроковому періоді досягається шляхом використання "Системи прискорення - уповільнення платіжного обороту". Сутність даної системи полягає в розребі на підприємстві

організаційних заходів щодо прискорення залучення грошових коштів з одного боку та уповільненню їх виплат з іншого [46].

Прискорення залучення коштів у короткостроковому періоді може бути досягнуте за рахунок наступних заходів:

- збільшення розміру цінних знижок за готівку по реалізованій покупцях продукції;

- забезпечення часткової або повної передоплати за зроблену продукцію, що користується високим попитом на ринку;

- скорочення строків надання товарного кредиту покупцям;

- прискорення інкасації простроченої дебіторської заборгованості;

- використання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості;

- прискорення інкасації платіжних документів покупців продукції.

Уповільнення виплат грошових коштів в короткостроковому періоді може бути досягнуто шляхом:

- використання флоута для уповільнення інкасації власних платіжних документів. (Флоут – сума грошових коштів підприємства, на яку виписані

- платіжні документи, але ще не інкасовано їх отримувачем. Флоут за конкретним

- платіжним документом можна розглядати як період часу між випискою по конкретному платежу та фактичною його оплатою). Максимізуючи флоут

- (період проходження виписаних платіжних документів до їх оплати) підприємство може відповідно підвищувати суму середнього залишку грошових активів без додаткових фінансових ресурсів;

- збільшення за договором з постачальником терміну надання підприємству товарного (комерційного) кредиту.

- заміни придбання довгострокових активів, що вимагають відновлення, на їхню оренду (лізинг);

- реструктуризації портфеля отриманих фінансових кредитів шляхом перекладу короткострокових їхніх видів у довгострокові.

Важливо відзначити, що “Система прискорення-уповільнення платіжного обороту”, вирішуючи проблему збалансованості обсягів дефіцитного грошового потоку в короткостроковому періоді і, відповідно, підвищуючи рівень платоспроможності підприємства, створює певні проблеми нарощування дефіцитності грошового потоку в майбутньому. Тому паралельно з використанням механізму цієї системи необхідно розробити заходи щодо забезпечення збалансованості дефіцитного грошового потоку в довгостроковому періоді [47].

Ріст обсягу позитивного грошового потоку в довгостроковому періоді може бути досягнутий за рахунок наступних заходів:

1. залучення стратегічних інвесторів з метою збільшення обсягу власного капіталу;
2. додаткової емісії акцій;
3. залучення довгострокових фінансових кредитів;
4. продажу частини (або всього обсягу) фінансових інструментів інвестування;
5. продажу (або здачі в оренду) невикористовуваних видів основних засобів.

Зниження обсягу негативного грошового потоку в довгостроковому періоді може бути досягнуте за рахунок наступних заходів:

- 1) скорочення обсягу й складу реальних інвестиційних програм;
- 2) відмови від фінансового інвестування;
- 3) зниження суми постійних витрат підприємства.

Методи оптимізації надлишкового грошового потоку підприємства пов'язані із забезпеченням росту його інвестиційної активності, а саме:

- 1) збільшення обсягу розширеного відтворення необоротних активів;
- 2) прискорення періоду розробки реальних інвестиційних проектів і початку їхньої реалізації;
- 3) здійснення регіональної диверсифікованості операційної діяльності підприємства;

- 4) активне формування портфеля фінансових інвестицій;
- 5) дострокове погашення довгострокових фінансових кредитів.

Головною метою оптимізації грошових потоків підприємства є забезпечення умов максимізації чистого грошового потоку підприємства, що у свою чергу забезпечує збільшення економічного розвитку, знижує залежність розвитку підприємства від зовнішніх джерел фінансування й забезпечує приріст ринкової вартості підприємства.

Методи оптимізації дефіцитного грошового потоку залежатимуть від характеру дефіцитності – короткострокової чи довгострокової [46].

Вирішення проблеми дефіцитного грошового потоку в довгостроковому періоді досягається шляхом нарощення обсягу вхідного грошового потоку, з одного боку, та скороченням обсягів вихідного грошового потоку з іншого.

Зростання обсягу вхідного грошового потоку в довгостроковому періоді може бути досягнуто за рахунок наступних заходів:

- залучення стратегічних інвесторів з метою збільшення власного капіталу;
- залучення довгострокових фінансових кредитів;
- продаж частини або всього обсягу фінансових інструментів інвестування;
- продаж або здавання в оренду основних активів;
- зменшення обсягу вихідного грошового потоку в довгостроковому

періоді може бути досягнуто шляхом:

- скорочення обсягів і структури реальних інвестиційних програм;
- відмова від фінансового інвестування;
- зниження суми постійних витрат підприємства;

В системі оптимізації грошових потоків підприємства важливе місце займає їх збалансованість в часі. В процесі такої оптимізації використовуються два методи – вирівнювання і синхронізації грошових потоків.

Метод вирівнювання грошових потоків передбачає згладжування їх обсягу в розрізі окремих інтервалів певного періоду. Цей метод дозволяє усунути

певною мірою сезонні та циклічні відхилення у формуванні грошових потоків як вхідних, так і вихідних, оптимізуючи паралельно середні залишки грошових коштів і підвищуючи рівень ліквідності. Результати цього методу оптимізації грошових потоків в часі оцінюються з допомогою середньоквадратичного відхилення або коефіцієнта варіації, які в процесі оптимізації повинні знижуватися.

Синхронізація грошових потоків оснований на коваріації вхідного та вихідного грошового потоку. В процесі синхронізації повинно бути забезпечено підвищення рівня кореляції між цими двома видами грошових потоків. Результати цього методу оптимізації грошових потоків в часі оцінюються за допомогою коефіцієнта кореляції, який в процесі оптимізації повинен наближатися до значення "+1".

Заключним етапом оптимізації є забезпечення умов максимізації чистого грошового потоку підприємства. Зростання грошового потоку забезпечує підвищення темпів економічного розвитку підприємства на принципах самофінансування, знижує залежність розвитку підприємства від зовнішніх джерел фінансування, забезпечує приріст ринкової вартості підприємства.

[48;51]

Підвищення суми чистого грошового потоку підприємства може бути забезпечене за рахунок здійснення наступних заходів:

- зниження суми постійних витрат;
- зниження рівня змінних витрат підприємства;
- здійснення ефективної податкової політики, забезпечення зниження рівня сумарних податкових виплат;
- здійснення ефективної цінової політики, що забезпечує підвищення рівня доходності операційної діяльності;
- використання методу прискореної амортизації основних активів;
- скорочення періоду амортизації нематеріальних активів;
- продаж невикористовуваних видів основних засобів та нематеріальних активів;

• посилення претензійної роботи з метою повного та своєчасного отримання штрафних санкцій.

3.2. Виявлення резервів та обґрунтування щодо їх впровадження

У сучасних умовах нестабільності та невизначеності особливо актуальним стає питання дослідження та врахування всіх факторів, що впливають на платоспроможність підприємства для його успішної діяльності.

Найбільш доцільно розглядати детальніше зовнішні (загальноекономічні) та внутрішні (мікроекономічні) фактори, що впливають на платоспроможність підприємства, оскільки до їх складу належать решта факторів у розрізі вищезрозглянутих класифікаційних ознак [41, с. 235].

Зовнішніми стосовно підприємства являються ті фактори, на які воно не може впливати або цей вплив може бути незначним (стан економіки, грошова політика, податкова політика, кредитна політика, амортизаційна політика, стабільність фінансового та валютного ринків, неплатоспроможність партнерів, соціально-культурні, демографічні, політичні, правові чинники та розвиток науки й техніки).

До внутрішніх факторів відносять ті, що безпосередньо залежать від форм, методів та організації роботи на самому підприємстві (склад і структура необоротних активів, склад і структура оборотних активів, грошові кошти та їх еквіваленти, сума короткострокових зобов'язань, управління ліквідністю підприємства, дебіторсько-кредиторська заборгованість, фінансове планування, рівень організації бізнес-процесу, договірна дисципліна, рівень техніки, технології та організації виробництва, маркетинг та цінова політика, організація збуту).

Аналіз платоспроможності проводять як зовнішні, так і внутрішні користувачі інформації. Внутрішні користувачі розраховують показники платоспроможності з метою оцінки та прогнозування діяльності підприємства на перспективу. Зовнішні користувачі аналітичної інформації, зокрема:

— банківські установи — з метою оцінки рівню кредитоспроможності підприємства;

— інвестори, ділові партнери повинні мати інформацію стосовно фінансових можливостей підприємства за умов надання йому комерційного кредиту, позик або відстрочки платежу [21, с. 62].

З-поміж багатьох різних заходів, які сприяють підвищенню платоспроможності й підтримуванию ефективної господарської діяльності,

виділяють, зокрема, такі:

- зміна складу керівників підприємства та стилю управління;
- інвентаризація активів підприємства;
- оптимізація дебіторської заборгованості, зниження витрат підприємства,
- продаж незавершеного будівництва;

- обґрунтування необхідної чисельності персоналу;

- продаж зайвого устаткування, матеріалів і залишків товарів;

- реструктуризація боргів перетворення короткострокової заборгованості в довгострокові позики або іпотеки;

- запровадження прогресивної технології, механізації та автоматизації виробництва;

- удосконалення організації праці;

- проведення капітального ремонту, модернізації основних фондів, заміни застарілого устаткування.

Наслідком неплатоспроможності більшості вітчизняних підприємств стало катастрофічне збільшення їхньої дебіторської заборгованості, що безпосередньо зумовлює виникнення кредиторської заборгованості. Збільшення дебіторської заборгованості означає вилучення засобів з обороту, що призводить до зниження платоспроможності підприємства, зниження його конкурентної переваги на ринку і загалом справляє негативний вплив на фінансову стійкість підприємства.

Система управління дебіторською заборгованістю являє собою частину загального управління оборотними активами та маркетингової політики підприємства, що спрямована на розширення обсягу реалізації продукції та

полягає в оптимізації розміру цієї заборгованості та забезпеченні її своєчасної оплати [29, с. 25].

Аналіз та методи зниження дебіторської заборгованості підприємства пропонується доповнити її співставленням з кредиторською заборгованістю.

Для стійкого фінансового становища за інших однакових умов оптимальний розмір цього співвідношення має дорівнювати одиниці.

Така вимога пов'язана з тим, що вилучені у дебіторську заборгованість кошти неефективно компенсувати за рахунок власних коштів.

Ризик втрати ліквідності погіршує платоспроможність підприємств, адже зростання дебіторської заборгованості перевищує темпи приросту виручки від реалізації продукції підприємств.

Фінансові служби підприємства мають постійно стежити за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості підприємства і потребує залучення додаткових коштів, а перевищення кредиторської заборгованості може призвести до неплатоспроможності підприємства.

Комплексну аналітичну оцінку дебіторської та кредиторської заборгованості проводять за системою показників, наведених у таблиці 2.

Таблиця 3.2
Показники комплексної оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості

№ п/п	Показник	Розрахунок
1	2	3
Показники оцінки дебіторської заборгованості		
1	Коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / Середньорічну величину поточної дебіторської заборгованості
2	Тривалість одного обороту (середній період повернення) поточної дебіторської заборгованості, днів	360 / коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості
3	Питома вага поточної дебіторської заборгованості в капіталі, %	(Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості / Середньорічну вартість капіталу) × 100

4	Питома вага поточної дебіторської заборгованості в активах, %	$(\text{Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості} / \text{Середньорічну вартість оборотних активів}) \times 100$
5	Відношення поточної дебіторської заборгованості до кредиторської, %	$(\text{Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості} / \text{Середньорічна величина кредиторської заборгованості}) \times 100$

Продовження табл. 3.2

1	2	3
6	Відношення поточної дебіторської заборгованості до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), %	$(\text{Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості} / \text{Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)}) \times 100$
Показники оцінки кредиторської заборгованості		
7	Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	$\text{Операційні витрати} / \text{Середньорічна величина кредиторської заборгованості}$
8	Тривалість одного обороту (середній період повернення) кредиторської заборгованості, днів	$360 / \text{коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості}$
9	Питома вага кредиторської заборгованості в капіталі, %	$(\text{Середньорічна величина кредиторської заборгованості} / \text{Середньорічна вартість капіталу}) \times 100$
10	Питома вага кредиторської заборгованості в зобов'язаннях, %	$(\text{Середньорічна величина кредиторської заборгованості} / \text{Середньорічна величина зобов'язань}) \times 100$
11	Відношення кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях, %	$(\text{Середньорічна величина кредиторської заборгованості} / \text{Середньорічна величина поточних зобов'язань}) \times 100$
12	Відношення кредиторської заборгованості до оборотних активів, %	$(\text{Середньорічна величина кредиторської заборгованості} / \text{Середньорічна вартість оборотних активів}) \times 100$
13	Припадає кредиторської заборгованості на 1 грн. Поточної дебіторської заборгованості, грн.	$\text{Середньорічна величина кредиторської заборгованості} / \text{Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості}$
14	Відношення кредиторської заборгованості до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), %	$\text{Середньорічна величина кредиторської заборгованості} / \text{Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)} \times 100$

Після цього здійснюють порівняння загальних сум дебіторської та кредиторської заборгованості з метою визначення дебетового сальдо:

$$Дс = ПДЗ - КЗ \quad (3.1)$$

де, Дс – дебетове сальдо;

ПДЗ – поточна дебіторська заборгованість;

КЗ – кредиторська заборгованість.

Дебетове сальдо – перевищення загальної суми поточної дебіторської заборгованості над сумою кредиторської заборгованості. Показник свідчить про те, що частина оборотного капіталу вилучена з обороту підприємства і знаходиться в обороті дебіторів.

В основу зменшення обсягів дебіторської заборгованості підприємства може бути закладена ідея оптимального скорочення оборотності дебіторської заборгованості [29, с. 23].

У загальному випадку визначення оптимального терміну обертання дебіторської заборгованості ($T_{\text{опт/ДЗ}}$) може здійснюватися як в цілому за дебіторською заборгованістю підприємства, так і окремо за кожною її статтею за такою формулою:

$$T_{\text{опт/ДЗ}} = T_{\text{ДЗ}} - T_{\text{ДГК}} = \frac{360}{\text{ЧД}} \times \overline{\text{ДЗ}} - \frac{360}{\text{ЧД}} \times \Delta\text{ЧД} \quad (3.2)$$

де $T_{\text{ДЗ}}$ – тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні;

$T_{\text{ДГК}}$ – тривалість обороту для необхідного приросту чистого доходу від реалізації продукції, дні;

ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.,

ДЗ – середньорічний обсяг дебіторської заборгованості підприємства, тис.

грн.;

$\Delta\text{ЧД}$ – необхідний приріст чистого доходу від реалізації продукції, тис. грн.

У даній моделі оптимальний обсяг дебіторської заборгованості визначається за формулою:

$$\overline{\text{ДЗ}}_{\text{опт}} = \frac{T_{\text{опт/ДЗ}}}{360} \times \text{ЧД}, \quad (3.3)$$

де $T_{\text{опт/ДЗ}}$ – оптимальний термін обертання дебіторської заборгованості, дні.

При цьому вихідним моментом оптимізації є встановлення необхідного обсягу приросту чистого доходу від реалізації продукції підприємства, тобто обсягів продажів, що здійснюються без відстрочки терміну платежу.

Надмірна величина дебіторської заборгованості в активах підприємства є однією з найбільш гострих проблем сучасності, адже в кризових умовах економіки України дотримуватись фінансової дисципліни досить важко, а іноді

й зовсім неможливо. Це часто призводить до втрати підприємствами-кредиторами платоспроможності та ліквідності через гостру нестачу ліквідних коштів, які «завантажені» у складі дебіторської заборгованості. Таким чином, зниження дебіторської заборгованості призведе до збільшення платоспроможності підприємства, збільшення його конкурентної переваги на ринку і загалом покращить фінансову стійкість підприємства.

Таблиця 3.3

Показники оборотності активів і зобов'язань ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» за 2018-2020 роки

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 до 2018 +/-
Період обігу активів, днів	225,28	244,39	413,84	188,57
Період обігу поточних зобов'язань, днів	62,22	116,96	170,00	107,77
Коефіцієнт обігу запасів	2,12	2,10	2,26	0,14
Коефіцієнт обігу дебіторської заборгованості	2,91	6,41	17,26	14,34
Коефіцієнт обігу поточних зобов'язань	2,12	3,08	5,79	3,67
Період обігу запасів, днів	159,07	171,33	169,90	10,83
Коефіцієнт обігу активів	1,60	1,47	0,87	-0,73
Коефіцієнт обігу кредиторської заборгованості	15,18	5,47	2,32	-12,86
Період обігу кредиторської заборгованості, днів	23,72	65,78	155,39	131,67
Період обігу дебіторської заборгованості, днів	20,86	56,20	123,53	102,66
Тривалість операційного циклу, днів	179,93	227,53	293,42	113,49
Тривалість фінансового циклу, днів	138,03	161,75	156,21	-18,17

Аналізуючи таблицю 3.3 зазначимо, що зниження коефіцієнта обігу та збільшення періоду обігу активів на 188,57 днів свідчить про не ефективну виробничо-господарську діяльність зобов'язань ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат», зменшення загальної суми активів.

В свою чергу, тривалість обігу дебіторської заборгованості збільшився на 2,66 днів. Даний показник характеризує умови нестабільного фінансового стану підприємства.

Збільшення в 2 рази періоду обігу поточних зобов'язань вказує на збільшення короткострокових зобов'язань, що є негативним для даного підприємства. Також збільшення на 31,67 днів періоду обігу кредиторської заборгованості є негативним, оскільки цей показник дає розрахункову кількість днів для погашення кредиту, отриманого від постачальників підприємства.

Отже, тривалість операційного циклу визначає, скільки днів у середньому необхідно для виробництва, продажу та оплати продукції підприємства. Збільшення показника є хорошою тенденцією для ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат». Тривалість фінансового циклу зросла на 18,17 днів. Позитивне значення фінансового циклу свідчить про покращення фінансової дисципліни підприємства.

3.3. Напрямки покращення ліквідності підприємства

Серед багатьох різних заходів, які сприяють підвищенню платоспроможності й підтримуванию ефективної господарської діяльності виділяють, зокрема, такі:

- зміна складу керівників підприємства та стилю управління;
- інвентаризація активів підприємства;
- оптимізація дебіторської заборгованості, зниження витрат підприємства;
- продаж незавершеного будівництва;
- обґрунтування необхідної чисельності персоналу;
- продаж зайвого устаткування, матеріалів і залишків товарів;
- реструктуризація боргів перетворенням короткострокової заборгованості в довгострокові позики або іпотеки;

- запровадження прогресивної технології, механізації та автоматизації виробництва;
- удосконалення організації праці;

- списання дебіторської заборгованості;

- проведення капітального ремонту, модернізації основних фондів, заміни застарілого устаткування.

Якщо підприємство отримує прибуток і є при цьому неплатоспроможним, треба проаналізувати використання прибутку [40].

Заданими аудиторської перевірки в бухгалтерському обліку ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат», а також в звіті про фінансовий стан відображена

прострочена дебіторська заборгованість в загальній сумі 308,0 тис. грн., в т.ч. –

АТОВ «Мрія-1» в сумі 35,0 тис. грн. із 2011 року, АТ «Срібнянський

райагротехсервіс» в сумі 130,0 тис. грн. та ПАТ «Богуславський кар'єр» в сумі

143,0 тис. грн. Відзначена сума повинна бути списана на збитки Товариства, а

відповідно погіршаться фінансові результати та збільшаться загальні збитки і

зменшиться власний капітал Товариства. Резерв сумнівних боргів для списання

сумнівної дебіторської заборгованості не створювався. Управлінський персонал

та посадові особи Товариства, кого наділено найвищими повноваженнями,

відповідальні за фінансову звітність такого рішення своєчасно не прийняли.

Записи Товариства свідчать, що якби управлінський персонал та посадові особи

Товариства, кого наділено найвищими повноваженнями прийняли таке рішення,

то балансова вартість власного капіталу зменшилася би на суму простроченої

дебіторської заборгованості з врахуванням можливого коригування на суму

нарахованого податку на прибуток на цю суму.

Крім радикальних напрямів підвищення рівня платоспроможності

підприємства потрібно проводити пошук внутрішніх резервів по збільшенню

прибутковості діяльності і досягненню беззбиткової роботи за рахунок більш

повного використання виробничої потужності підприємства, підвищення якості

і конкурентоздатності товарів, зниження їх собівартості, раціонального

використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, скорочення

непродуктивних витрат і втрат.

Основну увагу при цьому необхідно приділити питанням

ресурсозберігання: впровадження прогресивних норм, нормативів і

ресурсозберігаючих технологій, використання вторинної сировини, організації дієвого обліку і контролю за використанням ресурсів, вивчення і впровадження передового досвіду в здійсненні режиму економії, матеріального і морального стимулювання працівників за економію ресурсів і скорочення непродуктивних витрат і втрат [43].

Велику допомогу у виявленні резервів поліпшення платоспроможності підприємства може надати маркетинговий аналіз по вивченню попиту і пропозиції, ринків збуту і формування на цій основі оптимального асортименту і структури виробництва і реалізації продукції підприємства. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства ПРАТ «Ніжинський жиркомбінат» за 2018, 2019 і 2020 роки дозволяє говорити про нестійкий стан підприємства. Головна причина тому – попереджуючий ріст запасів у зрівнянні з основним джерелом їх покриття (оборотними засобами, довгостроковими зобов'язаннями, короткостроковими кредитами та позиками). З розрахунку коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності нашого підприємства видно, що у нього велика нестача грошових коштів та йому дуже важко погашати свої борги.

Хоча коефіцієнти за 2020 рік значно вищі, ніж за 2019 та 2018 роки, все одно необхідно надати певні рекомендації, що сприяють підвищенню ліквідності та платоспроможності підприємства. Його проблеми можливі через помилки в політиці, недооцінку ринку, недоліків в аналітичній роботі й інших причин, тому необхідно прибгати до термінових заходів.

По-перше, підприємству з хитким положенням можна порадиити поліпшити організаційну структуру, тобто приділити увагу розвитку керування.

По-друге, необхідно оцінювати ліквідність та платоспроможність балансу шляхом розрахунків коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності. У процесі аналізу балансу на ліквідність та платоспроможність можуть бути виявлені відхилення убік як зниження мінімально припустимих значень, так і їх істотне перевищення. У першому випадку підприємствам потрібно за місяць привести показники у відповідність із нормативними значеннями. Це можливо за рахунок

скорочення насамперед кредитів, заборгованості й інших видів залучених ресурсів, а також за рахунок збільшення власних засобів.

З іншого боку, для будь-якого підприємства загальною основою ліквідності та платоспроможності виступає забезпечення прибутковості виробничої діяльності. Таким чином, якщо фактичне значення основного нормативного коефіцієнта ліквідності та платоспроможності виявляється набагато більше, ніж установлене мінімально припустиме, то діяльність такого підприємства буде негативно оцінюватися, з погляду невикористаних можливостей, для одержання прибутку.

По-третє, допоможе також попереднє вивчення господарських і фінансових умов на місцевому ринку, специфіки клієнтури, можливостей виходу на нові ринки. Вивчення всього цього, а також прогнозування допоможе підприємству більш точно визначити необхідну частку ліквідних засобів в активі. При цьому підприємство повинне опиратися на свій досвід.

По-четверте, підтримка ліквідності та платоспроможності на необхідному рівні здійснюється за допомогою проведення певних операцій. Підприємству слід розширювати своє виробництво з як можна меншими витратами.

При цьому в керуванні активами підприємства слід звернути увагу на те, що керування грошовими засобами повинне бути більш ефективним, тобто необхідно планувати припливи й відтоки грошей.

У керуванні пасивами підприємства не можна допускати перевищення пасивів над активами.

У цілому ж, для розпізнавання ризиків незбалансованості ліквідності та платоспроможності ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» потрібне створення спеціальної системи щоденного контролю над рівнем показників, аналізу факторів, що впливають на їхню зміну.

Суть рекомендації полягає в наступному: потреби підприємства в засобах і рішення щодо їхнього розміщення повинні постійно аналізуватися з метою запобігання надлишку і дефіциту засобів. Зайві засоби, які не реінвестуються в

НУБІП України
той же день, ведуть до втрат доходів підприємства, у той час як їхній дефіцит повинен бути швидко ліквідований щоб уникнути несприятливих наслідків.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

Однією з найважливіших характеристик діяльності підприємств у сучасних умовах є ліквідність платоспроможність, адже нині діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання значною мірою ускладнюється тривалою кризою неплатежів, зростанням дебіторської та кредиторської заборгованості, скороченням виробництва, гострим дефіцитом фінансових ресурсів.

Ліквідність підприємства представляє його здатність нести відповідальність різними видами активів, окремо або в цілому, за своїми платіжними зобов'язаннями у будь-який момент часу поточного і планового періодів згідно з укладеними договорами, при цьому, вона може бути забезпечена як приростом активів, так і приростом пасивів, а платоспроможність – це здатність підприємства розраховуватися за своїми короткостроковими зобов'язаннями, забезпечена наявністю коштів та їх еквівалентів.

Аналіз діяльності підприємства ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» показав, що майновий стан підприємства знаходиться в незадовільному стані, це означає що йому необхідно збільшити об'єми виробництва продукції та зменшити об'єми своєї фінансової залежності від кредиторів.

Проаналізувавши баланс підприємства ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» з точки зору його ліквідності та платоспроможності можна дійти висновку, що він є не ліквідним та не платоспроможним. Аналіз роботи підприємства на протязі 2018-2020 роки показує, що підприємство мало нестачу найбільш ліквідних оборотних активів – грошових коштів для покриття найбільш термінових зобов'язань. Для того, щоб більш повно прослідкувати стан ліквідності підприємства, було додатково розраховано ряд показників ліквідності. Також збільшилась кількість позик, кредиторських заборгованостей та векселів.

Проаналізувавши ліквідність підприємства, можна сказати, що у нього достатньо обігових коштів для погашення боргів, ліквідувати короткострокову заборгованість. Про це свідчить збільшення у 2020 р. більш, ніж у два рази відповідно до 2019 року коефіцієнта поточної ліквідності, який склав 0,001.

Коефіцієнти платоспроможності є незадовільними, та дуже сильно відхиляються від оптимальних показників, хоча у 2020 році вони також, як і коефіцієнти ліквідності, стали краще, але не досягли допустимих норм. Отже, можна зробити висновок, що фінансовий стан аналізованого підприємства є незадовільним для здійснення його господарської діяльності. Необхідно звернути увагу на вирішення проблем його ліквідності та платоспроможності. Саме з цією метою в дипломній роботі була запропонована методика, яка дозволила підвищити необхідні показники. А саме було підвищено виготовлення продукції за рахунок заключення договору з постачальниками. Їм було запропоновано знижки на товари, але за умови, що ми розрахуємося з ними пізніше. Їм це вигідно тому що продукція, яку виготовляє ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» за своєю якістю і ціною складає конкуренцію на внутрішньому, а також і на зарубіжних ринках.

Аналізуючи структуру оборотних активів підприємства зазначимо, що найбільшу питому вагу займає дебіторська заборгованість (65,0%), що включає дебіторську заборгованість за товари, роботи і послуги, а також за розрахунками з бюджетом. Надмірна величина дебіторської заборгованості в активах підприємства є однією з найбільш гострих проблем сучасності, адже в кризових умовах економіки України дотримуватись фінансової дисципліни досить важко, а іноді й зовсім неможливо. Це часто призводить до втрати підприємствами кредиторами платоспроможності та ліквідності через гостру нестачу ліквідних коштів, які «завантажені» у складі дебіторської заборгованості.

Таким чином, зниження дебіторської заборгованості призведе до збільшення платоспроможності підприємства, збільшення його конкурентної переваги на ринку і загалом покращить фінансову стійкість підприємства.

В результаті виявилось, що ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» може значно покращити свій стан, що необхідно зробити, адже підприємство повинне оптимізувати дебіторську заборгованість, яка дозволяє своєчасно вживати відповідні заходи для покращення фінансового стану та пошуку шляхів удосконалення управління і підвищення платоспроможності.

Підприємство повинно без труднощів розраховуватися за своїми зобов'язаннями, а кредиторів цікавить можливість позичальників вчасно та повністю повертати позичені кошти, тому якщо не вирішувати цю проблему, то у майбутньому підприємству важко буде отримати банківську позику та розраховуватись за своїми зобов'язаннями. Отже, підприємство має можливість вийти з такого незадовільного стану.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев И.В. Планирование деятельности предприятия / И.В. Андреев, Г.В. Минчинська. – К.: Либідь, 2006. – 162 с.
2. Аранчій В.І. Фінанси підприємств: Навчальний посібник / В.І. Аранчій. – К.: Професіонал, 2010. – 304 с.
3. Асаул А.Н. Организация предпринимательской деятельности: [Учебное пособие] / А.Н. Асаул, М.П. Войнаренко. – СПб.: Универ., 2009. – 392 с.
4. Бандурка О.М. Фінансова діяльність підприємства: Підручник / О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, К.І. Орлов. – К.: Либідь, 2010. – 312 с.
5. Белов М.А. Планирование деятельности предприятия / М.А. Белов, Н.М. Свдокимова. – К.: КНЕУ, 2010. – 252 с.
6. Біла О.Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств / О.Г. Біла // Фінанси України: Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал. – 4 (137) квітень 2008. – с. 73-158
7. Бланк И.А. Управление денежными потоками / И. А. Бланк. – К.: «Ника-Центр», «Эльга», 2002. – 736 с.
8. Білик М. Д. Грошові потоки підприємств у мікро- та макроекономічному аспекті / М.Д. Білик, С. І. Надточій // Фінанси України. – 2007. - № 6. – С.113-147.
9. Бочаров В. В. Финансовый анализ / В. В. Бочаров. - СПб: Питер, 2001. - 240 с.
10. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / Ван Хорн Джеймс К.; пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 800 с.
11. Ванева А. Р. Оцінка ліквідності і платоспроможності підприємства / А. Р. Ванева // Формування фінансових відносин в Україні. – 2006. - № 8 (63). – С. 52-61
12. Васильєв В.В. Шляхи підвищення результативності українських підприємств / В. В. Васильєв // Фондовий ринок. – 2008. – №12. – с. 11-14

13. Власова Н.О. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємств роздрібної торгівлі [Текст]: монографія / Н.О. Власова, Т.С. Пічугіна, П.В. Смірнова; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі – Харків, 2010. – 222 с.

14. Ганін В. І. Основи теорії економічного аналізу / В.І. Ганін. –Х.: Самміт – Харків, 2009. – 105 с.

15. Горчакова І.А. Модель оптимального набору постачальників з урахуванням системи знижок / І.А. Горчакова, О.Є. Москаленко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2006. – № 1 – с. 141 – 144.

16. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства: [Навчальний посібник]. / В. М. Гриньова, В.О. Когода. – К.: Знання - Прес, 2010. – с.281-287

17. Дадій О.І. Планування і контроль діяльності підприємства / О.І. Дадій – Запоріжжя: ЗІДМУ, 2006. - 206 с.

18. Діденко В. М. Загальна теорія фінансів: Підручник / В.М. Діденко, В.Д. Попова, В. В. Прядко. – Чернівці: Ратуша, 2010. – 640 с.

19. Эфимова О. В. Финансовый анализ // О.В. Эфимова. – М.: 2008. – 541 с.

20. Журавльова Ю.Ю. Сутність платоспроможності підприємства / Ю.Ю. Журавльова // Фінанси України. – 2010. –№ 1. – С. 116–120.

21. Журавльова Ю. Класифікація факторів впливу на платоспроможність підприємства // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – 2005. – №4 – с. 60 – 67.

22. Завіновська В.Т. Економіка праці. [Навчальний посібник] / В.Т. Завіновська – Київ.: КНЕУ, 2009. – 200 с.

23. Зінь В. А. Планування діяльності підприємства: Підручник / В.А. Зінь, М. О.Турчанок. – К.: Професіонал, 2008. – 163 с.

24. Зятковський І.В. Фінанси підприємств. Навчальний посібник / І.В. Зятковський. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 400 с.

25. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: [Навчальний посібник] / В.М. Івахненко. – К.: Знання – Прес, 2008. – 207 с.

26. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. - М.: Финансы и статистика, 1999. - 768 с.

27. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств / М. Я.

Коробов. – К.: Либідь, 2010. – 285 с.

28. Коніщева Н.А. Аналітичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства / Н. А Коніщева // Економіст. – 2010. – № 2. – с. 43 - 45.

29. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз: [підручник] / Г.О. Крамаренко, О.Є.

Чорна. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.

30. Крайник О.П. Економіка підприємства: Навчальний посібник / О.П. Крайник. – Львів: Інтеллект – Захід, 2008. – 208 с.

31. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз: [підручник] / Г.О. Крамаренко, О.Є.

Чорна. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.

32. Крейнина П.Я. Финансовое состояние предприятия: Методы оценки / П.Я. Крейнина. – М.: ДИС, 2008. – 345 с.

33. Лагун М. Т. Методичні аспекти аналізу платоспроможності підприємства / М.

І. Лагун // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. - № 2 (57). - С.

53-57

34. Любушина М. П. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия: Уч. пос. для вузов / М. П. Любушина. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2008. – 471 с.

35. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні

складові оцінки фінансового стану підприємства / В. С. Марцин // Економіка.

Фінанси. Право. – 2008. - № 07. – С. 26-30.

36. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства [Навчальний посібник] / В. О. Мец. – К.: КНЕУ, 2010. – 132с.

37. Мельник Л. Г. Економіка підприємства: Конспект лекцій: Навч. посіб. / Л.Г.

Мельник. – Суми: Університетська книга, 2008. – 412 с.

38. Мних М. В. Планування діяльності підприємства в сучасних економічних умовах / М. В. Мних. – К.: Знання України, 2010. – 92 с.

39. Надточій С.І. Коефіцієнтний аналіз грошових потоків підприємства в аспекті

управління ними / С.І. Надточій // Формування ринкових відносин в Україні.

– 2006. – № 7 (62). – С. 8-12.

40. Нортон Д. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Д. Нортон, Р. Каплан. – М.: Олимп-Бизнес, 2010. – 320 с.

41. Отенко В.І. Формування аналітичного інструментарію оцінки ефективності діяльності підприємства / Бізнес Інформ. – 2013. – № 5. – С. 231 – 237.

42. Онисько С. М. Фінанси підприємств. Навч. п–осіб. / С. М. Онисько. – Львів: Магнолія плюс, 2006. – 365 с.

43. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства / С.Ф. Покропивний. – К.: КНЕУ, 2009. – 528с.

44. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: Структурно-логічний навчальний посібник / С.Ф. Покропивний. – К.: КНЕУ, 2006. – 457 с.

45. Ремньова Л. М. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства як складова фінансового менеджменту / Л. М. Ремньова // Актуальні проблеми економіки. - 2004. - №2 (32). - С. 87-95

46. Скрипник Г.О. Управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства / Г.О. Скрипник // Економіка Криму. Серія: Економіка підприємств – 2013. – № 1 (42) – С.322-326

47. Скрипник Г.О. Особливості фінансового планування в аграрних підприємствах/ Г.О. Скрипник // Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки: зб. наук. пр. / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків: Вид-во ХНАУ, 2014. – № 4 – С.184-193

48. 40. Смірнова П. В. Види ліквідності та платоспроможності підприємства / П. В. Смірнова, Н.О. Власова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: Зб. наук. пр. – Вип. 1. – Харків: ХДУХТ, 2005. – С. 226-233

49. Смірнова П.В. Особливості використання коефіцієнтного аналізу ліквідності та платоспроможності на підприємствах роздрібно́ї торгівлі / П.В. Смірнова, Н.О. Власова // ВІСНИК ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського: зб. наук. пр. – Вип. 3(39) 2008. – С. 212-220

50. Шубравська О.В. Сільськогосподарське виробництво України: нові можливості та виклики розвитку / О.В. Шубравська // Економіка України. – 2015. – № 5. – С. 40 – 51.

51. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз: Навчальний посібник / М.Г. Чумаченко. – К.: КНЕУ, 2008. – 540 с.

52. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: навч. підруч. для студ. вищ. навч. закладів / Ю. С. Цал-Цалко. – К.: Центр учб. літ., 2008. – 566 с.

53. Юшкевич О.О. Концептуальні основи структуризації середовища розвитку сільськогосподарських підприємств / О.О. Юшкевич // Економіка АПК. – 2012. – № 1. – С. 78–83.

54. Статут ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ngk.net.ua/info.php?page=statut>

55. Фінансова звітність ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат за 2018 рік» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ngk.net.ua/files/zvit/1.pdf>

56. Фінансова звітність ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» за 2019 рік – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ngk.net.ua/files/zvit/1.pdf>

57. Фінансова звітність ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» за 2020 рік – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ngk.net.ua/files/zzvit/3.pdf>